

Kaksivuotiaiden lasten tunnetaitojen vahvistaminen musiikillisin keinoin

Tunnemuskariopas varhaiskasvatuksen työntekijöille

Tiivistelmä

Tekijä(t) Anna-Stina Koponen	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 22	Valmistumisaika 2024
Työn nimi Kaksivuotiaiden lasten tunnetaitojen vahvistaminen musiikillisin keinoin Tunnetaitopäiväkirja varhaiskasvatukseen työntekijöille		
Tutkinto ja koulutusala Sosionomi (AMK), Sosiaali- ja terveysala		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja) Lappeenrannan kaupunki, Kesämäen päiväkotitoimisto, Mäntylän toimipiste		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia varhaiskasvatukseen henkilöstölle musiikillisen tunnekasvatuksen opas. Tarkoituksena oli suunnitella ja ohjata kaksivuotiaiden lasten pienryhmälle musiikillisia tunnetaitotuokioita eli tunnetaitopäiväkirjoja, joiden pohjalta tunnetaitopäiväkirja oli tarkoitus laatia. Tavoitteella pyrittiin paitsi vahvistamaan lasten tunnetaitoja ja tukemaan lasten tervettä kasvua ja kehitystä, myös rohkaisemaan varhaiskasvatukseen henkilöstöä käyttämään musiikkia tunnekasvatustyönsä tukena. Tunteet ohjaavat ihmisen toimintaa koko elämän ajan, ja tunnetaitoja on tärkeää harjoitella jo pienestä pitäen. Tunteiden havainnointiin, tunnistamiseen, käsittelyyn, säätelyyn ja ilmaisemiseen lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja ohjausta. Aikuinen sanoittaa ja kanssasäätelö lapsen tunteita, mikä lisää lapsen ymmärrystä erilaisista tunteista, ja vahvistaa niiden kanssa pärjäämistä. On tärkeää tiedostaa, että kaikki tunteet ovat yhtä oikeita ja arvokkaita. Varhaisiän musiikkikasvatukseen tavoitteena on tukea lapsen kokonaispersoonallisuuden kehitystä sekä tarjota lapselle musiikillisia taitoja, valmiuksia ja elämyksiä. Lapselle pyritään elämysten kautta ja leikinomaisin keinoin luomaan positiivinen suhde musiikkiin. Musiikki on erinomainen menetelmä tunnekasvatukseen. Musiikin luomien mielikuvien avulla voidaan tunnistaa, käsitellä ja ilmaista monenlaisia tunteita. Musiikillista tunneilmaisua voidaan toteuttaa niin sanallisesti, kehollisesti kuin kuvallisesti. Opinnäytetyö oli toiminnallinen, ja sen tuotoksena syntyi musiikillisen tunnekasvatukseen opas varhaiskasvatukseen henkilöstölle. Oppaan laatimisen apuna toteutettiin kaksivuotiaiden lasten pienryhmälle neljä musiikillista tunnekasvatustuokiota eli tunnetaitopäiväkirjoja. Käytännön kokemuksia refleктоimalla laadittiin opas, joka sisältää paitsi valmiit tuokiopohjat ja materiaalit, myös teoretietoaa tunne- ja musiikkikasvatukseen tärkeydestä.		
Asiasanat tunnekasvatus, musiikkikasvatus, varhaiskasvatus, kaksivuotias		

Abstract

Author(s) Anna-Stina Koponen	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2024
	Number of Pages 22	
Title of Publication Strengthening the emotional skills of two-year-old children through musical means A musical emotional education guide for early childhood education personnel		
Degree, Field of Study Bachelor Of Social Services, Social Services and Health Care		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party) The City of Lappeenranta, Kesämäki Daycare Centre, Mäntylä Office		
Abstract The aim of the thesis was to prepare a musical emotional education guide for early childhood education personnel. The purpose was to prepare and guide musical emotional skills sessions for a small group of two-year-old children. The purpose of the sessions was to serve as a basis for the guide. The aim was not only to strengthen children's emotional skills and support their healthy growth and development, but also to encourage early childhood education personnel to use music to support their emotional education work. Emotions guide a person's actions throughout life, and it is important to practice emotional skills from an early age. In order to observe, identify, process, regulate and express emotions, the child needs the support and guidance of an adult. The adult verbalizes and co-regulates the child's emotions, which increases the child's understanding of different emotions and strengthens coping with them. It is important to realize that all feelings are equally valid and valuable. The aim of early childhood music education is to support the development of the child's overall personality and to provide the child with musical skills, abilities and experiences. The aim is to create a positive relationship with music for the child through experiences and playful means. Music is an excellent method for emotional education. The mental images created by music can be used to identify, process and express a wide range of emotions. Musical emotional expression can be realized verbally, physically, and visually. The thesis was functional, and its output resulted in a musical emotional education guide for early childhood education personnel. To help prepare the guide, four musical emotional education sessions were carried out for a small group of two-year-old children. By reflecting on practical experiences, a guide was prepared, which contains not only ready-made session bases and materials, but also theoretical information about the importance of emotional and musical education.		
Keywords emotional education, music education, early childhood education, two-year-old		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Opinnäytetyön tausta.....	1
1.2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja kehittämistehtävä.....	2
1.3	Yhteistyökumppani	2
2	Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa.....	3
2.1	Tunteet ja tunnetaidot	3
2.1.1	Perustunteet	4
2.1.2	Tunteiden säätely	6
2.1.3	Tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen	7
2.2	Kaksivuotiaan lapsen emotionaalinen kehitys.....	8
3	Varhaisiän musiikkikasvatus	9
3.1	Musiikki varhaiskasvatuksessa	9
3.2	Musiikki ja tunteet	10
3.3	Kaksivuotiaan lapsen musiikillinen kehitys.....	11
4	Opinnäytetyön prosessi	13
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	13
4.2	Suunnittelu	13
4.3	Toteutus	14
5	Toiminnallinen osuus	15
5.1	Tunnemuskarituokioiden toteutus ja arviointi	15
5.2	Oppaan laatiminen.....	16
5.3	Oppaan arviointi	17
6	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	19
7	Yhteenveto ja pohdinta	20
7.1	Arviointi ja johtopäätökset.....	20
7.2	Jatkokehittämisisideat	20
	Lähteet	21

Liite 1. Yhteistyösopimus

Liite 2. Lupakysely vanhemmille

Liite 3. Tunnemuskariopas

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön tausta

Teknologian lisääntyminen on tuonut mukanaan haasteita ihmisten tunne-elämään sekä keskinäiseen kommunikointiin. Nykypäivän lapset kasvavat ruutujen ääressä ja tottuvat pienestä pitäen niin sanottuun kasvottomaan kanssakäymiseen. Ihmisellä on kuitenkin luontainen tarve kasvokkain tapahtuvaan vuorovaikutukseen sekä aitoon, henkiseen ja fyysiseen, läsnäoloon toisen ihmisen kanssa. Vuorovaikutus korostuu erityisesti lapsuudessa ja vanhuudessa. (Jääskinen 2017.) Tunnekasvatuksesta puhutaan paljon esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja varhaiskasvatusalan koulutuksissa. Myös työelämässä aihe on paljon esillä, ja tunnekasvatuksen suuri merkitys koko ihmisen myöhemmälle elämälle tunnustetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, 26) mukaan tunnetaidot ovat osa itsestä huolehtimista ja arjen taitoja. Lapsia tulee ohjata havaitsemaan, tiedostamaan, nimeämään ja ilmaisemaan tunteitaan. Tunnetaidot edistävät terveyttä, hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa, mikä on yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista (Opetushallitus 2022, 21).

Musiikin positiivisia vaikutuksia ihmisen tunne-elämään ja koko hyvinvointiin on tutkittu paljon. On todettu, että varhaisiän musiikkikasvatuksella on positiivisia yhteyksiä lapsen laaja-alaisen oppimiskyvyn edistämiseksi kaikilla oppimisen ja kehityksen tasoilla. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 18, 63.) Yksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 44) määritellyistä oppimisen alueista on ilmaisun monet muodot, johon kuuluu lasten musiikillisen ilmaisun kehittymisen tukeminen. Varhaiskasvatuksen musiikillisen ilmaisun tavoitteena on musiikillisten kokemusten tarjoaminen ja positiivisen musiikkisuhteen muodostaminen. Samalla lasten sosiaaliset taidot kehittyvät, myönteinen minäkuva vahvistuu ja oppimisvalmiudet parantuvat. Taiteellinen ilmaisu kehittää myös lasten ajattelu- ja havainnointitaitoja sekä luovuutta. Musiikillisen ilmaisun kautta lapsia ohjataan luovaan ajatteluun, mielikuvituksen käyttöön ja tunteiden ilmaisuun, monipuolisia musiikin työtapoja hyödyntäen. (Opetushallitus 2022, 45.)

Tunnekasvatuksen tärkeys ja ajankohtaisuus, sekä opiskelijan vahva musiikillinen tausta herättivät idean lapsille pidettävistä tunnemuskareista, eli musiikkituokioista, joilla keskitytään tunteisiin. Tuokioiden pohjalta tarkoituksena oli laatia tunnemuskariopas, jota varhaiskasvatuksen henkilöstö voi työssään hyödyntää. Tavoitteena oli vahvistaa lasten tunnetaitoja sekä tarjota konkreettisia vinkkejä ja toimintaohjeita varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Oppaan laatimisen tukena käytettiin paitsi tuokioiden jälkeistä reflektointia, myös laajaa teoriatietoa tunne- ja musiikkikasvatukseen liittyen. Opinnäytetyön aihe rajattiin laajuutensa vuoksi koskemaan kaksivuotiaita lapsia, mutta oppaan ohjeita voi helposti soveltaa myös

muille varhaiskasvatuksen ikäryhmille. Opinnäytetyön tietoperustassa paneuduttiin tunnekasvatukseen ja musiikkikasvatukseen sekä yleisellä että kaksivuotiaan lapsen tasolla.

1.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja kehittämistehtävä

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä, jossa tarkoituksena oli suunnitellun, näkyvän ja kokeilevan toiminnan kautta tuottaa jokin konkreettinen tuotos (Salonen 2013, 11, 13) - tässä tapauksessa tunnemuskariopas varhaiskasvatuksen henkilöstön hyödynnettäväksi. Toiminnallisen kehittämistyön lähtökohtana on jokin pulma tai kysymys, johon halutaan yleensä pysyvä ajattelu- tai toimintatapojen muutos. Opinnäytetyön aihetta valittaessa on hyvä pohtia, miten se kehittää opiskelijan ammatillisuutta, asiantuntemusta, työelämätaitoja ja verkostoitumista. (Kostamo, Airaksinen & Vilkka 2022, 31.)

Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia varhaiskasvatuksen henkilöstölle musiikillisen tunnekasvatuksen opas. Tarkoituksena oli suunnitella ja ohjata kaksivuotiaiden lasten pienryhmälle musiikillisia tunnetaitotuokioita eli tunnemuskareita, joiden pohjalta tunnemuskariopas oli tarkoitus laatia. Tavoitteella pyrittiin paitsi vahvistamaan lasten tunnetaitoja ja tukemaan lasten tervettä kasvua ja kehitystä, myös rohkaisemaan varhaiskasvatuksen henkilöstöä käyttämään musiikkia tunnekasvatustyönsä tukena. Aiheen valintaan vaikutti omat havaintoni työelämästä, mielenkiintoni tunnekasvatusta kohtaan sekä aikaisempi koulutus- ja työtaustani varhaisiän musiikkipedagogina.

1.3 Yhteistyökumppani

Toteutin opinnäytetyöni yhteistyössä oman työpaikkani, Kesämäen päiväkodin Mäntylän toimipisteen, kanssa. Kesämäen päiväkotia kuuluu Lappeenrannan kunnalliseen varhaiskasvatukseen. Toimintakaudella 2022–2023 Mäntylän toimipisteessä toimi neljä varhaiskasvatusryhmää: Vanamomäki (1–3-vuotiaat), Kielokallio (1–3-vuotiaat), Apilaniitty (3–5-vuotiaat) ja Lemmikkilehto (5–6-vuotiaat). Lapsia Mäntylässä oli noin 65 ja henkilöstöä 14. Opinnäytetyön toiminnallista osuutta toteuttaessani toimin varhaiskasvatuksen opettajana Vanamomäen ryhmässä, jossa oli 13 lasta sekä yksi varahoitolapsi. Tiimissäni työskenteli minun lisäksi kaksi varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa esittelin aiheen yhteistyökumppanille, joka kannatti aihetta ja totesi sen olevan tärkeä sekä ajankohtainen. Aiheenvaihtelunhetkellä tunnekasvatus oli Kesämäen alueen päiväkotien kantavana teemana, mikä vahvisti aiheen valintaa. Aiheen valinnan jälkeen laadittu yhteistyösopimus on liitteenä 1.

2 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot on yksi varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022) määritellyistä varhaiskasvatuksen laaja-alaisen osaamisen osa-alueista. Lasta ohjataan asteittain kohti itsenäistä, turvallista ja hyvinvoivaa elämää. Tavoitteena on taata lapselle terveellinen ja kestävä elämäntapa sekä tulevaisuus. Lapsen kanssa käsitellään muun muassa erilaisia mielen hyvinvointiin liittyviä asioita, joihin olennaisena osana kuuluvat tunnetaidot. Lasta tuetaan tunteiden havaitsemisessa, tiedostamisessa, tunnistamisessa ja käsittelemisessä. Yhdessä harjoitellaan erilaisten tunteiden ilmaisemista ja itsesäätelyn taitoja. (Opetushallitus 2022, 11, 14.)

2.1 Tunteet ja tunnetaidot

Tunteet antavat ihmiselle tärkeää tietoa niin ympäristöstä, toisista ihmisistä kuin itsestäkin. Ne ovat tärkeä osa kognitiivisia toimintoja, kuten havainnointia, vaikutelmien saamista sekä tulkintojen tekemistä. Tunteiden avulla pystymme tekemään valintoja ja päätöksiä, kykenemme motivoitumaan, toivomaan, unelmoimaan, luottamaan ja arvostamaan. Tunteiden pohjana toimii yksilöllinen temperamentti eli synnynnäinen reagoitavuus. (Suomen Mielenterveys ry 2021.)

Tunteet ovat kuin pilviä. Meillä ei ole sananvaltaa siihen, millaisia pilviä tuuli kuljettaa yläpuolellemme: poutaisia vai myrskyisiä, rankkasadetta syökseviä vai lempeän hat-taraisia. Sen sijaan voimme vaikuttaa siihen, miten reagoimme näihin pilviin eli tun-teisiin. (Ahonen & Roos 2021, 203.)

Tunnetaidot ovat osa kokonaisvaltaista ja tasapainoista tunne-elämää. Ne auttavat selviytymään erilaisista haastavista tilanteista ja tunnetiloista. Tunnetaitoihin kuuluvat niin omien tunteiden havaitsemisen, tulkitsemisen ja säätelyn oppiminen, kuin kyky havaita ja tulkita toisten ihmisten tunteita. (Kangas ym. 2021, 70.) Tutkimusten mukaan tunnetaitojen opettaminen on hyödyllistä jo varhaislapsuudesta lähtien. Erilaisten tunneilmaisujen tunnistaminen vaikuttaa myönteisesti oppimiseen, itsetuntoon, itsesäätelyyn sekä sosiaalisiin suhteisiin. Lisäksi on tutkittu, että ongelmat tunneilmaisussa kasvattavat riskiä väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja päihteiden käyttöön. (Kiviluote 2019, 22–23.)

Tunteet ja tunnekokemukset vaihtelevat suuresti eri ihmisten välillä. Tunteilla on taipumus tarttua herkästi ihmisestä toiseen. Tunteiden määrittely ja yksiselitteinen nimeäminen on haastavaa, sillä niitä on valtava määrä. Tunteita kuitenkin kannattaa kuvailla, ja niistä on tärkeää keskustella, jotta ymmärrämme toisiamme ja käyttäytymistämme paremmin. Tunteet ovat aina mukana kaikissa vuorovaikutustilanteissa, niin sanallisissa kuin

sanattomissakin. Niiden avulla voimme viestiä, ymmärtää ja vaistota. Lapsen tunnetaidot ja empatiakyky rakentuvat hiljalleen vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, ja tunteiden oppiminen on aina yksilöllistä. Tunteiden oppimiseen vaikuttavat kuitenkin temperamentit sekä kasvatuksessa omaksutut tunneilmaisun tavat. (Opetushallitus 2020a; Suomen Mielenterveys ry 2021.)

Tunteet ohjaavat kaikkea toimintaamme ja ne vaikuttavat myös energiatasoihimme. Tukahdutetut tunteet vievät paljon energiaa. Kaikki tunteet ovat yhtä arvokkaita ja tärkeitä, eikä mihinkään tiettyyn tilanteeseen ole olemassa täysin oikeaa tai väärää tunnetta. Tunteiden ilmaiseminen tukee ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tunteiden kesto vaihtelee hetkestä toiseen, ne vain tulevat ja menevät. Kaikkia tunteita emme edes huomaa kokevamme. (Opetushallitus 2020a; Suomen Mielenterveys ry 2021.) Jokaisen lapsen pitäisi oppia tunnistamaan perustunteita, joita ovat esimerkiksi ilo, suru, viha ja pelko. Tunteiden oppiminen alkaa niiden nimeämisestä, jonka jälkeen opitaan, miltä mikäkin tunne tuntuu. Jo pientenkin lasten kanssa voidaan tutkia erilaisia kasvojen ilmeitä ja ilmeillä niitä myös itse. Lasten kanssa on hyvä käydä aktiivista tunnekeskustelua erilaisten tunnekokemusten yhteydessä. Lapsille on tärkeää opettaa, että kaikki ihmiset kokevat tunteita ja kaikkien tunteiden kanssa voi oppia elämään. (Koskinen & Riihonen 2020, 37–39.)

Vaikka kaikki tunteet ovatkin yhtä arvokkaita ja sallittuja, vaikuttavat myönteiset tunteet, kuten ilo, tyytyväisyys ja innostuneisuus, parhaiten hyvinvointiimme. Myönteiset tunteet ovat tärkeitä lapsen oppimisen, viihtyvyyden ja hyvinvoinnin kannalta, joten niitä tulee vaalia varhaiskasvatusympäristössä. Pedagoginen toiminta tulee suunnitella niin, että lapsen on mahdollista kokea myönteisiä tunteita. Tähän perustana on lämmin ja positiivinen ilmapiiri. Kasvattajan on tärkeää tarttua myös nopeasti ohimeneviin tunteisiin sekä opettaa lasta tunnistamaan ja nimeämään niitä. Näin lapsi oppii pikkuhiljaa käyttämään myönteisiä tunnekokemuksia voimavaranaan. (Leskisenoja 2019, 71–72.)

2.1.1 Perustunteet

Tunteiden kirjo on valtava, mutta maailmanlaajuisesti perustunteiksi luokitellaan ilo, suru, viha, pelko, inho ja hämmästys (Mielenterveystalo). Lisäksi on olemassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ilmeneviä tunteita, kuten häpeä ja syyllisyys. Jokaisella tunteella on oma tärkeä tehtävänsä, jonka tarkoituksena on saada ihminen toimimaan oman hyvinvointinsa puolesta. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 60, 61.) Tässä opinnäytetyössä keskitytään perustunteista iloon, suruun, vihaan ja pelkoon.

Ilo

Ilon ja mielihyvän tunteet lisäävät hyvää oloa ja auttavat kulkemaan oikeaan suuntaan. Ilo poistaa stressiä ja negatiivisia kokemuksia. Huolehtimalla kehon hyvinvoinnista esimerkiksi terveellisen ruoan, liikunnan ja riittävän levon kautta, hyvä olo ja elämänilo lisääntyy. On tärkeää, että lapsia ohjataan jo varhaisvuosina kohti ilon ja mielihyvän kokemuksia. Lasten kanssa tulee hassutella ja tehdä mahdollisimman paljon iloa tuottavia asioita. Nauraminen tuottaa kehoon tärkeitä mielihyvähormoneja, jotka vahvistavat sydäntä, nostavat veren happipitoisuutta ja vähentävät kivun tunnetta. Ilo vahvistaa iloa, kirkastaa ilmettä ja koko olemusta. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 70, 71.) On tärkeää muistaa, että lapsi saa iloita ja riemuita juuri niistä asioista, jotka häntä itseään ilahduttavat (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 116).

Suru

Surun avulla voidaan luopua ja päästää irti jostakin itselle tärkeästä. Se auttaa pysähtymään ja kutsuu kehoa olemisen tilaan. Surun tunnetta ei voi väistää, vaan se pitää kokea, jotta voi suunnata kohti uutta. Jos surun tunteen kieltää kokonaan, sen mukana alkavat mennä muutkin tunteet, mikä voi johtaa jopa masennukseen. Surun kieltäminen on kuitenkin aluksi normaalia, mutta hiljalleen sen oppii hyväksymään. Surun hetkellä ihminen on usein uupunut ja voimaton, ja hän tarvitsee lepoa. Jokainen kokee surun omalla tavallaan; joku tarvitsee omaa tilaa ja joku toinen hakee lohtua toiselta ihmiseltä. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 68, 69.)

Lapsi tutustuu surun tunteeseen jo hyvin pienessä. Paha mieli voi tulla vaikkapa lelun rikkoutumisesta tai toisen lapsen ilkeydestä. Paha mieli on hyvä oppia tunnistamaan jo varhain, jotta siitä osaa kertoa aikuiselle. Niin lapsi valmistautuu kykyyn surra, joka on tärkeä taito myöhempää elämää ajatellen. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 117.) Lapsi kuitenkin kätkee helposti surun sisälleen, sillä ei vielä osaa sanallistaa tai käsitellä tunnetta. On tärkeää, että lapsi saa nähdä aikuisen surua oppiakseen kokemuksesta. Lasta voidaan auttaa surun käsittelyssä esimerkiksi leikin, sadun, musiikin tai satuhieronnan keinoin. Surusta kannattaa myös puhua avoimesti. Itkeminen auttaa tunteita pääsemään ulos kehosta ja olo helpottuu. Hiljalleen suru väistyy kehosta, muuttuu muotoaan ikäväksi ja haikeudeksi, ja ilon tunne saa lisää tilaa. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 70.)

Viha

Vihan kautta ihminen puolustaa itselleen tärkeitä asioita. Se antaa rohkeutta ja elämänvoimaa. Vihaa ei voi automaattisesti yhdistää aggressiiviseen käytökseen, vaan sen voi purkaa rakentavasti. Usein vihan tunnetta pelätään, paheksutaan ja se halutaan torjua tai

kieltää kokonaan. On kuitenkin tärkeää, että viha koetaan viisaasti ja siitä puhutaan. Viha tuntuu vahvasti kehossa; sydämen syke kiihtyy, pupillit laajenevat ja hengitys tihentyy. Ihminen ryhtyy ikään kuin taisteluvalmiuteen. On hyvä, että viha päästään purkamaan fyysisellä toiminnalla, kuten tyynyjä paiskomalla, juoksemalla tai huutamalla. Vihan purkamiseen auttaa myös rauhallinen hengittely ja puhuminen tai kirjoittaminen. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 64, 65.)

Lapsi ilmaisee omaa pahaa oloaan vihan ja kiukun tunteiden kautta. Hän ei kiukuttele tahallaan, mutta kiukuttelu saa silti usein aikuisetkin tuntemaan vihaa ja riittämättömyyttä. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 96, 97.) Vihan ja kiukun hetkellä lapsi tarvitsee vierelleen ymmärtävän aikuisen, joka sanoittaa tunnetta lapselle. Lasta voidaan auttaa hyväksymällä tunne, olemalla myötätuntoinen ja säätelemällä tunnetta yhdessä lapsen kanssa. Vihan tunteen tullessa annetaan sen tulla ja mennä, ja vasta lapsen rauhoituttua keskustellaan tapahtuneesta. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 66.)

Pelko

Pelon tunne suojelee elämää ohjaamalla ihmistä turvaan, niin fyysisesti kuin henkisesti. Ihminen usein välttelee pelkoa herättäviä tilanteita, jotta säästyisi esimerkiksi hylätyksi tai naurunalaiseksi tulemisen kokemuksilta. Pelko olisi kuitenkin tärkeää kohdata, jotta ihminen voisi elää vapaammin ja rohkeammin. Pelkoa voi siis oppia sietämään korjaavien kokemusten kautta. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 67.)

Pelot ovat yksilöllisiä, myös lapsilla. Aikuisen tulee antaa lapsen pelkäämille asioille, ilmiöille ja tunteille nimiä. Aikuisten on myös hyvä tarkastella omia pelkojaan, ja sitä, etteivät pelot periydy lapsille. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 131, 132.) Lasta ohjataan pelon tunteen kanssa lempeästi ja tunnetta vähättelemättä. Aikuisen tehtävä on tuoda turvaa, eikä lasta saa jättää yksin pelon tunteen kanssa. Sopivia menetelmiä pelon lievittämiseen ovat esimerkiksi lempeä kosketus, syli ja rauhoittavat lorut tai laulut. Pelosta päästään usein yli pienin askelin, myötätuntoisten ja turvallisten kokemusten kautta. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 68.)

2.1.2 Tunteiden säätely

Tunteiden säätely kuuluu olennaisesti tunnetaitoihin. Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan kykyä vaikuttaa tunteiden keston ja voimakkuuteen, sekä käyttäytymiseen, jonka tunnetila aiheuttaa. Tunteiden säätely on tärkeää, jotta esimerkiksi stressaavat tilanteet eivät johtaisi haastavaan käyttäytymiseen. Esimerkiksi vihan tunteen vallassa ihminen ei kunnolla pysty keskittymään tekemäänsä asiaan. Jos tunteidensäätelytaidot eivät ole kehittyneet, ihminen voi aiheuttaa ongelmia niin itselleen kuin muillekin. (Opetushallitus 2020b.)

Pienillä lapsilla tunteiden säätely on vasta kehittymässä. He tarvitsevat avukseen aikuisen, joka kanssasäätlee lasten tunteita. Jos tunnetta ei säädellä, siitä seuraa yleensä säätelämättömän käytös. Aikuisen tärkeä tehtävä on hyväksyä, ymmärtää ja ohjata, sekä kannatella lasta tunteen kanssa. On tärkeää, että lapsi saa näyttää kaikenlaiset tunteensa ja kokea tulleensa niiden kautta ymmärretyksi. Tunnekokemukset ovat aina yksilöllisiä ja ne kehittyvät ennen kaikkea vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. (Ahonen & Roos 2021, 50, 204; Kanninen & Sigfrids 2012, 80, 81, 82.)

Aikuisen tulee osoittaa olevansa turvallinen ja luotettava. Lapsen tulee saada kokea hyväksyntää ja huolenpitoa myös silloin, kun hän kokee negatiivisia tunteita. On tärkeää, että lapsi voi luottaa siihen, ettei hän jää yksin tunnekuohunsa keskelle, vaan aikuinen auttaa häntä selviytymään sen yli. (Leskisenoja 2019, 74.) Aikuisen näyttämällä mallilla on suuri merkitys lasten tunnetaitojen ja erityisesti tunteiden säätelyn kehittämisessä. Se, kuinka aikuinen toimii esimerkiksi konfliktitilanteissa, vaikuttaa suoraan lasten omaan käyttäytymiseen. Lapsille tulee opettaa asioiden syy-seuraus-suhteita ja heidän kanssaan tulee keskustella haastaviin tilanteisiin liittyvistä tunteista. (Kiviluote 2019, 24.) Varhaiskasvatuspäivään kuuluvat erilaiset siirtymätilanteet sekä ruokailu- ja lepoaikat ovat hyviä tilanteita itsesäätelytaitojen harjoitteluun. Itsesäätelyä vahvistavia toimintatapoja, kuten odottamista, toisten kuuntelemista ja ympäristön havainnointia, voidaan harjoitella myös ohjatuilla toimintatuokioilla. Itsesäätelytaitojen opettaminen vaatii aikuiselta oman ryhmänsä tarpeiden tunnistamista, huolellista suunnittelua ja kykyä ohjata lapsia itsesäätelyä tukeviin toimintoihin. (Pajulahti, Sainio & Sajaniemi 2020, 64.)

2.1.3 Tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen

Tunneilmaisujen tunnistamista voidaan opettaa varhaiskasvatuksessa esimerkiksi sanoittamalla tunteita tunnekorttien tai -kuvien avulla. Tunnekuvien avulla lapset oppivat tunnistamaan erilaisia tunteita ihmisen tai eläimen ilmeistä. Kuvien kautta opitaan havaitsemaan toisia ja tulkitsemaan havaintoja, mikä on todella tärkeä sosiokognitiivinen taito. (Kiviluote 2019, 23.) Kuvien lisäksi muutkin havainnollistamisvälineet, kuten nuket ja pehmolelut, ovat hyviä apuvälineitä. Myös muut esineet, kuten pallot tai huivit, tukevat kiinnittymistä ja tuovat turvaa. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 205.) Tunnetaitojen kehittymistä tukee myös turvallinen ja ennustettava toimintaympäristö, jossa olennaista on esimerkiksi kuvitettu päiväohjelma (Kiviluote 2019, 24).

Aikuisten malli ja ikätovereiden kanssa toimiminen tukevat lasta tunteiden ilmaisemisessa. Tunteista puhuminen ja niiden jakaminen on tärkeää, sillä se rohkaisee tunteiden ilmaisuun ryhmässä. Tunnetiloja voidaan jakaa esimerkiksi tunnekuvien, värien tai esineiden avulla. Jos tunteita on vaikeaa sanallistaa, niiden ilmaisussa voidaan käyttää myös erilaisia luovia,

kehollisia ja liikkeellisiä menetelmiä. Tunteita voidaan maalata tai vaikkapa tanssia. Myös musiikki on hyvä keino tunteiden käsittelyyn ja ilmaisuun. (Jääskinen & Pelliccioni 2018, 196.)

2.2 Kaksivuotiaan lapsen emotionaalinen kehitys

Kahden vuoden ikäisenä lapsi on tahtoiässä. Hän toimii oman tahdon ja vahvojen tunteiden mukaan. Tämä on tärkeä kehitysvaihe, jossa lapsi oivaltaa olevansa oma yksilönsä ja alkaa irtautumaan vanhemmistaan. Lapsi harjoittelee uusia taitoja, kuten omien rajojensa asettamista ja itsesäätelyä, mikä aiheuttaa usein turhautuneisuutta ja toistuvia tunteenpurkauksia. Aggression tunne on usein voimakas ja se voi ilmaantua nopeasti. Lapsi puolustaa vaistomaisesti itseään ja tavaroitaan. Hän tarvitsee sensitiivisen aikuisen tukea, mallia, rajausta ja ohjausta voimakkaiden tunteiden myllerryksessä. (Ahonen & Roos 2021, 214, 215; Kiviluote 2019, 44.) Kaksivuotiaalle ominaista on lohduttaminen ja kiusaaminen, ja näillä keinoilla hän pyrkii vaikuttamaan toisen ihmisen tunteisiin (Opetushallitus 2020a).

Kaksivuotias osaa lukea toisten ihmisten ilmeitä ja ymmärtää turvallisia sekä uhkaavia tunneviestejä (Koivula ym. 2017, 118). Könkään (2019, 92, 93) mukaan tunteiden sanoittamisella on kaksivuotiaalle lapselle suuri merkitys. Vaikka lapsi kokee erilaisia tunteita, hän ei vielä osaa nimetä niitä. Siihen hän tarvitsee aikuisen tukea ja aktiivista sanoittamista. Tunteet ovat usein ennakoimattomia ja yllättäviä. Erityisesti pelon ja ahdistuksen tunne ottavat valtaa kaksivuotiaan lapsen aivoissa. Aikuisen opastuksella hän kykenee nimeämään omia tunteitaan ja toisten tunteita, sekä yhdistämään tunteita tapahtumiin. Lapsi ymmärtää tunteita kuitenkin vielä melko suurpiirteisesti. (Koivula ym. 2017, 118.)

Varhaisella vuorovaikutuksella on äärimmäisen tärkeä merkitys lapsen tunne-elämän kehittymisen kannalta. Pieni vauva ei vielä kykene kommunikoimaan sanallisesti, joten hänen viestinsä ovat ilmeitä, eleitä, kehonkieltä ja itkua. Vanhemman tulee hyväksyä vauvan kaikenlaiset tunteet sekä vastata hänen viesteihinsä ja tarpeisiinsa heti, jotta suotuista kiintymyssuhde muodostuu lapsen ja vanhemman välille. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 90.) Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi kokee tullessa kuulluksi ja ymmärretyksi kaikkine tunteineen. Häden hetkellä aikuinen muokkaa lapsen tunnekokemuksen lempeäksi ja rauhalliseksi. Lapsi uskaltaa näyttää erilaiset tunteensa ja luottaa siihen, että aikuiselta saa turvallista hoivaa. Turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa positiivisesti lapsen tunnetaitojen kehittymiseen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 32.)

3 Varhaisiän musiikkikasvatus

3.1 Musiikki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan musiikki kuuluu jokaisen lapsen perusoikeuksiin. Yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on tarjota lapsille kulttuurista kokemusta, mikä tukee lasten kokonaisvaltaista kehitystä. (OPH 2022, 44.) Jokaisen lapsen tulisi saada kokea musiikin tuoma mielihyvä, nautinto, toiminnallisuus ja fantasiamaailma. Musiikin kautta koetut ilon ja mielihyvän kokemukset tukevat merkittävästi lapsen kasvua ja kehitystä. (Ruokonen 2007, 73.) Ruokosen (2021) mukaan musiikkikasvatuksella on kolme tarkoitusta: musiikilliseen ilmaisuun kasvattaminen, musiikillisen tietämyksen lisääminen ja musiikin avulla kasvattaminen. Musiikkia voidaan havaita, kuunnella, tuntea, luoda ja kuvitella (Hujala & Turja 2021, 122). Varhaiskasvatus on kodin ohella lapsen tärkein musiikillinen ympäristö. Musiikilla voidaan rikastuttaa kaikkea toimintaa niin suunnitellusti kuin spontaanistikin. (Ruokonen 2007, 73.)

Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa pohjautuu lasten mielenkiinnon kohteisiin ja tarpeisiin. Musiikkitoiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lapsiryhmän ikä ja valmiustaso. Musiikkikasvatusta toteutetaan ilmiöoppimisena erilaisissa arjen tilanteissa, ja musiikkikasvatuksen tavoitteet kytketään kulloiseenkin varhaiskasvatuksen oppimisteemaan. Lasten osallistaminen kaikenlaiseen musiikkitoiminnan ideointiin ja suunnitteluun on tärkeää. Tärkeää on myös toimiva oppimisympäristö, jossa musiikkikasvatusta voidaan tavoitteellisesti toteuttaa. On oltava riittävän akustinen, viihtyisä, turvallinen ja avara tila, sekä laadukkaat välineet ja soittimet. Musiikkikasvatus on pedagogista toimintaa, joka edellyttää suunnitelmallista toteuttamista, dokumentointia, arviointia ja kehittämistä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 346, 347, 359, 375.) Musiikillista toimintaa ohjaavat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (OPH 2022) kirjatut laaja-alaisen oppimisen tavoitteet, jotka ovat esillä kuviossa 1.

Kuvio 1. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, 24) mukaan

Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on tarjota lapsille musiikillisia taitoja, valmiuksia ja elämyksiä. Tavoitteena on tukea lasta eri kehityksen osa-alueilta: musiikillisesti, sosiaalis-emotionaalisesti, kognitiivisesti, psykomotorisesti ja esteettisesti. Pienten lasten musiikkikasvatuksessa tärkeämpää on lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvun ohjaaminen kuin varsinaisen musiikillisen taiteen luominen. Lapselle pyritään elämysten kautta ja leikinomaisin keinoin luomaan positiivinen suhde musiikkiin. Musiikkitoiminnan kautta lapsi oppii hahmottamaan musiikkia, äänen kestoa, sointiväriä, tasoa, voimaa ja rytmikkaa. Samalla opitaan käsitteitä, kuten pieni-suuri ja matala-korkea. (Ruokonen 2007, 81.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytetään monipuolisesti eri työtapoja. Lasten kanssa lauletaan, soitetaan, loruillaan, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Musiikkitoimintaan integroidaan myös muita taidemuotoja, kuten draamaa, teatteria ja kuvataidetta. (Ruokonen 2007, 81.) Eri työtapojen kautta lapset saavat kokemuksia perussykkeestä sekä sana- ja kehorytmiikasta. Lapsia ohjataan kuuntelemaan ja havainnoimaan elämyksellisesti ympäröivää äänimaailmaa. (Opetushallitus 2022, 47.) Lasten kanssa laulettavien laulujen kannattaa olla helppoja, lyhyitä sekä sanoituksiltaan että melodioiltaan yksinkertaisia. Useat toistot ovat tärkeitä, jotta lapsi saa kokea onnistumisia ja oppimisen iloa. (Paasolainen 2015, 23, 24.)

Yhteismusisointi lisää osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusta. On tutkittu, että yhteisen lauluhetken jälkeen lapset ovat yhteistyöhalukkaampia ja auttavaisempia toisiaan kohtaan. He myös valitsevat todennäköisemmin yhteisen leikin. Musiikki vaikuttaa aivojen syvissä osissa, ja yhteisölliseen toimintaan hakeutuminen musiikkihetken jälkeen on tiedostamattomaa. Musiikkihetken turvallisessa vuorovaikutuksessa lapsi oppii esimerkiksi oman vuoron odottamista, ohjeiden kuuntelemista ja noudattamista, soitinten kaunista kohtelemista sekä tavaroiden takaisin paikoilleen laittamista. (Paasolainen 2021.)

Paasolaisen (2021) mukaan musiikkitoiminnan toteuttamisen vastuu luovutetaan helposti sellaiselle varhaiskasvatuksen työntekijälle, jolla musiikki on selkeä vahvuus. Olisi kuitenkin tärkeää, että lapsi saa mahdollisimman monipuolisia kokemuksia musiikista. Aikuisen ei siis tarvitse olla musiikin ammattilainen käyttääkseen musiikkia työnsä tukena. Oman lauluäänensä käyttämisestä ei tarvitse jännittää, sillä jokainen lauluääni on lapsen mielestä yhtä hyvä. Laulutaitoa merkityksellisempää on musiikkihetken tuoma läsnäolo ja vuorovaikutus.

3.2 Musiikki ja tunteet

Musiikkia on käytetty kautta aikojen lasten rauhoittamiseen. Jo pienet vauvat osaavat havaita musiikin välittämiä tunteita. Laulun on todettu kiinnittävän puhetta paremmin vauvojen huomion. Laulun avulla voidaan luoda vauvan ja hoitajan välinen positiivinen yhteys, jonka

kautta tunteita voi välittää. (Sällinen 2018, 19.) Myös Paasolaisen (2015, 23) mukaan lapselle laulaminen vahvistaa luottamuksen ja turvallisuuden tunnetta. Musiikkikasvatuksen avulla on mahdollista tukea tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Aikuisen laulaessa tai lorutellessa lapsi saa kokea läheisyyttä, läsnäoloa ja kohdatuksi tulemistä, mikä muodostaa tärkeää pohjaa koko myöhemmälle elämälle. Ruokonen (2007, 81) mainitsee, että musiikin avulla voidaan lievittää myös päiväkotipäivän aikana esiintyvää eroahdistusta.

On tutkittu, että musiikin käytöllä on positiivisia vaikutuksia tunteiden ilmaisun oppimiseen. Musiikki luo mielikuvia, joiden avulla lapsi pystyy käsittelemään tunteitaan. Eläytymällä musiikin herättämiin mielikuviin lapsi pystyy saavuttamaan sellaisia mielihyvän tunteita, joita hän ei välttämättä muulla tavoin saavuttaisi. Musiikki synnyttää lapselle kauneuden, harmonian, rytmin, melodian, tyylin ja ilon aistimuksia ja tunnekokemuksia. Musiikin kautta on mahdollista käsitellä myös jännityksen, ahdistuksen ja pelon tunteita. Musiikki toimii ikään kuin tunteiden laukaisijana, ja se voi vapauttaa lapsen tekemään asioita, joita hän ei muuten uskaltaisi tehdä. (Hujala & Turja 2020, 123, 124, 133.) Musiikki on ikään kuin tunteiden kieli, joka voi virittää, avata ja ilmaista tunnekokemuksia, sekä tuoda lohtua (Jääskinen & Pellicioni 2018, 196).

Musiikin herättämiä tunteita voidaan ilmaista niin kuvallisesti, kehollisesti kuin sanallisestikin. Erilaiset esiintymiset esimerkiksi juhlissa tai muissa tapahtumissa tarjoavat lapselle oppimista harjoittelemisen merkityksestä sekä tuovat onnistumisen iloa. Musiikkikasvatukseen kuuluu myös eettisyys ja monikulttuurisuus. Erilaisiin kulttuureihin tutustumisen kautta opitaan hyväksymistä, arvostamista ja oikeudenmukaisuutta, mikä tukee lapsen tunne-elämän tasapainoista kehitystä. (Hujala & Turja 2020, 134.)

3.3 Kaksivuotiaan lapsen musiikillinen kehitys

Kahteen ikävuoteen mennessä lapsi on jo saanut runsaasti kokemuksia ympäröivästä musiikillisesta äänimaailmastaan. Musiikillinen kehitys alkaa jo kohdusta, jossa sikiö oppii tunnistamaan äitinsä ja muiden läheistensä äänen, puheen ja laulun. Sikiö kuulee äidin sydämen sykkeen, joka tuo turvaa myös syntymän jälkeen. Tutut laulut ja leikit kulkevat mukana läpi vauvuuden ja hiljalleen myönteinen musiikkisuhte kehittyvät. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 83, 84, 87.)

Kaksivuotias lapsi osaa laulaa lyhyitä lauluja ja innostuu usein spontaaniin lauluun. Lapsen puheen kehitystä tuetaan laulamalla yhdessä ikätasolle sopivia pieniä lauluja ja lorutellen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 132.) Ruokosen (2007, 79–80) mukaan laulujen on hyvä liittyä päivittäin toistuviin tilanteisiin, kuten nukahtamiseen ja erilaisiin hoitotilanteisiin. Lapsen spontaanit laulut kehittyvät aikuisen tuottamien laulujen pohjalta. On tärkeää, että

aikuinen mallittaa lapselle tällaista spontaania lauluimprovisaatiota, sillä lapsi laulaa vain, jos hänelle on laulettu. Lapsi laulaa päämäärättömästi, eikä lauluilla usein ole mitään muotoa. Kahden vuoden iässä lapsi oppii myös jäljittelemään tuttuja kuulemiensa lauluja. Samojen laulujen toistaminen on äärimmäisen tärkeää, jotta lapsi oppii jäsentämään laulujen rytmejä, tempoja ja säveltasoja.

Kaksivuotiaana lapsi on kiinnostunut erilaisista äänistä ja pyrkii tuottamaan niitä esimerkiksi astioita soittaen. Lapselle tarjotaan mahdollisuuksia erilaisten äänien tutkimiseen ja löytämiseen, niin kehosta, ympäristöstä kuin soittimistakin. Lapselle on kehittynyt jo taito taputtaa tuttujen laulujen perussykettä sekä helppojen sanojen sanarytmejä. Rytmiiän kehittämistä vahvistetaan taputuksilla, kehorytmeillä ja perussykettä korostamalla. Musiikkiliikunnassa lapsi hyödyntää mielellään koko tilaa. Toistamisella on suuri merkitys, sillä sitä kautta lapsi saa onnistumisen kokemuksia, mikä puolestaan vahvistaa motivaatiota. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 132.) Soittimiksi kannattaa valita selkeitä ja helppokäyttöisiä rytmisoittimia, kuten rumpuja, marakasseja, rytmikapuloita tai kulkusia. On tärkeää huomioida soittimen turvallisuus ja lapsen motoristen taitojen taso. (Ruokonen 2007, 80.)

Lapsen kuuntelukykyä ja musiikillista muistia harjaannutetaan lyhyiden, toistuvien kuunteluhetkien avulla. Musiikin kuunteleminen kehittää keskittymiskykyä ja tarjoaa esteettisiä elämyksiä. Vähitellen lapselle alkaa muodostua omia musiikkimieltymyksiä. Tärkeää on, että lapsi saa kokea erilaisia tunteita musiikin kautta ja käsitellä niitä esimerkiksi piirtäen tai liikuen. Laulujen sanoja tukevat leikkiliikkeet tukevat musiikillisen muodon sisäistä hahmottamista sekä laulun tarinan ymmärtämistä. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 111–112.) Havainnollistavana materiaalina voidaan käyttää myös kuvia ja käsinukkeja (Ruokonen 2007, 80).

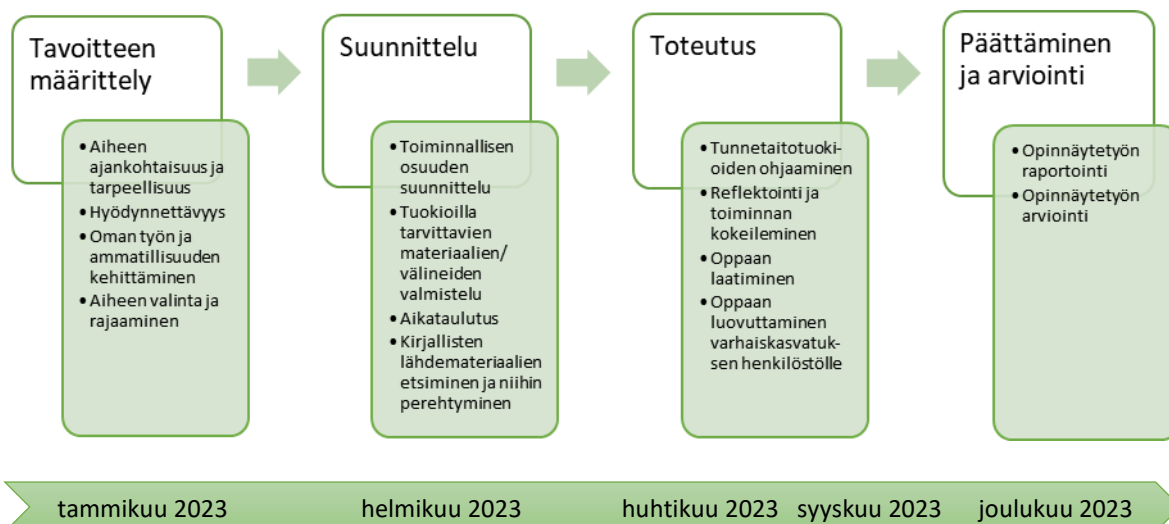
4 Opinnäytetyön prosessi

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä. Se on työelämälähtöinen hanke, jonka tuotoksena syntyy usein jokin konkreettinen tuote, kuten kansio, malli, kirja tai opas. (Salonen 2013, 19.) Tässä opinnäytetyössä toiminnallisuus näkyy lapsille pidettävänä tuokiaina, sekä niiden pohjalta syntyneenä musiikillisen tunnekasvatuksen oppaana varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Oppaan laatimisen apuna toteutettiin kaksivuotiaiden lasten pienryhmälle neljä musiikillista tunnekasvatustuokiota eli tunnemuskaria. Käytännön kokemuksia refleктоimalla laadittiin opas, joka sisältää paitsi valmiit tuokiopohjat, myös teoretieto tunne- ja musiikkikasvatuksen tärkeydestä. Yhteistyösopimus allekirjoitettiin opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen Kesämäen päiväkodin kanssa ja käytännön osuus toteutettiin Mäntylän toimipisteessä. Opinnäytetyö toteutettiin osana omaa työtä, ja työskentelyä tukivat kollegat ja esihenkilöt.

4.2 Suunnittelu

Opinnäytetyössä hyödynnettiin kehittämistyön lineaarista mallia (Salonen 2013, 15). Suunnitteluvaiheessa pyrittiin hankkimaan aiheesta kattavaa tietoperustaa, johon koko opinnäytetyö pohjautuu. Tietoa kerättiin pääosin alan kirjallisuudesta, yhdestä tutkimuksesta ja luotettavista, alan asiantuntijoiden kirjoittamista verkkolähteistä. Lähdemateriaalin läpikäyminen ja valinta oli melko työlästä, mutta erittäin antoisaa. Suunnitteluvaiheessa laadittiin kirjallinen opinnäytetyösuunnitelma, johon kirjattiin muun muassa tavoite, tarve, aikataulu ja menetelmät. Suunnitteluvaiheeseen kuului myös tunnemuskarituokioiden sisällön suunnittelu sekä tarvittavien välineiden ja materiaalien valmistelu.

Kuvio 2. Opinnäytetyön eteneminen Salosen (2013, 15) lineaarisen mallin mukaan

4.3 Toteutus

Toteutusvaiheessa toteutettiin musiikilliset tunnetaitotuokiot ja laadittiin niiden pohjalta opas varhaiskasvatukseen henkilöstölle. Valmis opas luovutettiin kohderyhmän käyttöön. Päätämisen- ja arviointivaiheeseen kuului opinnäytetyöraportin kirjoittaminen sekä raportin arviointi. Koko prosessin ajan tuotettiin aktiivista reflektiota. Reflektion välineenä käytettiin päiväkirjaa, johon kirjattiin havaintoja, kokemuksia ja oppeja käytännön työskentelystä. Kirjallinen dokumentointi oli olennainen osa opinnäytetyön työskentelyä. (Salonen 2013, 22–23.)

5 Toiminnallinen osuus

5.1 Tunnemuskarituokioiden toteutus ja arviointi

Toteutin tunnemuskari-tuokiot omassa lapsiryhmässäni huhtikuun 2023 aikana. Ennen tuokioiden alkua kysyin lasten vanhemmilta luvan lasten osallistumiseen. Luvan kysymiseen käytin itse laatimaani lupakysely-lomaketta. Jaoin lomakkeen ainoastaan sillä hetkellä kaksi vuotta olevien lasten vanhemmille, sillä opinnäytetyöni koskee nimenomaan kaksivuotiaiden lasten tunnekasvatusta. Lomakkeessa kerroin opinnoistani, opinnäytetyöstäni, tunnemuskareiden tarkoituksesta sekä tietosuojasta ja anonymiteetistä. Pyysin lasten vanhempia täyttämään lomakkeen ja palauttamaan sen minulle tiettyyn päivämäärään mennessä. Kaikki vanhemmat antoivat luvan ja palauttivat kyselylomakkeen ajallaan. Muutama vanhempi antoi positiivista palautetta hienon ja tärkeän opinnäytetyöaiheen valinnasta, ja kertoi odottavansa innolla tuokioiden antia. Lupakysely on opinnäytetyön liitteenä 2.

Tuokioiden valmisteleminen ja ohjaaminen onnistuivat kätevästi, mihin vaikutti varmasti se, että lapset kuuluivat omaan ryhmääni. Pystyin helposti valitsemaan tuokioille sellaiset päivät, jolloin paikalla oli sopiva määrä kaksivuotiaita. Yhdelle tuokiolle osallistui 3–4 lasta. Minun oli myös mahdollista siirtää suunniteltu tuokio seuraavalle päivälle, mikäli lapsia oli sairaana tai päiväkodissamme olikin muuta ohjelmaa. Tiimikaverini tukivat minua hyvin, ja antoivat minun valmistella tuokioita rauhassa.

Kaikki neljä tuokiota onnistuivat hyvin. Tavoitteeni oli tutustuttaa lapset neljään perustunteeseen: iloon, suruun, vihaan ja pelkoon. Työtapoina käytin monipuolisesti erilaisia varhaisiän musiikkikasvatuksen työmenetelmiä, kuten laulamista, soittamista, musiikkiliikuntaa, kuuntelemista ja loruttelua. Lisäksi yhdistin tuokioille muita taidemuotoja, kuten kuvataidetta ja satuhierontaa. Tunnekasvatuksen lisäksi tavoitteeni oli luoda lapsille myönteistä suhtautumista musiikkiin ja tarjota elämyksellisiä hetkiä musiikin parissa. Saavutin molemmat tavoitteet, jotka tuokioille asetin. Lapset olivat kaikilla tuokioilla kiinnostuneita ja jaksoivat keskittyä hienosti. Lasten motivoitumiseen auttoi nallepehmolelu ja kuvat tunteista. Jokaisella tuokiolla havaitsin, että tunnenallen kuvan nähdessään joku tai jotkut lapsista matkivat automaattisesti nallen ilmettä. Tartuin näihin hetkiin ja kehotin muitakin lapsia ilmeilemään. Havaitsin, että jo näinkin pienet lapset pystyvät samaistumaan toisen tunnetiloihin ja kokemaan empatiaa. Osa lapsista osasi myös taitavasti pohtia, miksi nalle on iloinen, surullinen, vihainen tai pelokas. Saimme lasten kanssa yllättävän hyvää keskustelua aikaan eri tunnetiloista ja niiden mahdollisista syistä.

Tuokiot olivat kestoiltaan noin 20 minuuttia, mikä oli sopiva aika. Havaintoni mukaan lapset eivät olisi jaksaneet keskittyä yhtään kauempaa. Toteutin tuokiot aamupäivisin; aamupalan

ja aamu-ulkoilun välisenä aikana. Kyseinen aika päivästä oli lasten vireystasoa ja keskittymiskykyä ajatellen paras mahdollinen. Tuokion rakenne oli hyvä ja eri toiminnot tukivat toisiaan, eikä mikään tuntunut irralliselta. Lasten keskittymiseen ja motivaatioon vaikutti varmasti eri työtapojen ja havainnollistavien välineiden monipuolinen käyttö. Uskon, että myös tuokion ohjaajan osaamisella on suuri merkitys lasten motivaatioon ja oppimiseen. Varhaisiän musiikkipedagogina ja sitä kautta kokeneena lapsiryhmän ohjaajana hallitsen ryhmänohjauksen periaatteet, ja minulla on taito pitää lasten mielenkiinto yllä.

Jokaisen tuokion jälkeen koostin itselleni kirjallisen arvioinnin ja tein aktiivista reflektiota. Pohdin tuokiosuunnitelmaa kohta kohdalta, ja arvioin, mikä toimi ja mikä ei toiminut. Joillakin tuokioilla käytin luovuuttani ja vaihdoin esimerkiksi satuhieronnan ja musiikkimaalauksen paikkoja keskenään. Ohjaajan tulee tunnistaa lasten tarpeet ja olla valmis muutoksiin. Itsearvioinnin lisäksi pyysin lapsilta palautetta tuokioista jokaisen tuokion lopussa. Istuimme lattialla piirimuodossa ja asetin lasten eteen kolme erilaista kuvaa: hymynaaman, neutraalin naaman ja surunaaman. Jokainen lapsi sai vuorollaan näyttää kuvista, mitä piti tuokiosta. Etukäteen olin hieman epäileväinen tällaisen palautekyselyn suhteen, sillä olihan mahdollista, että esimerkiksi suruteemaisen tuokion jäljiltä lapsi voi ajatella olevansa surullinen ja näyttää siksi surunaaman kuvaa. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan osasin pohjustaa palautekyselyn niin, että lapset ymmärsivät, mistä on kyse. Sain lapsilta pääosin hyvää palautetta; vain yhdellä kerralla yksi lapsista näytti surunaaman kuvaa ja kaikki muut palautteet olivat hymynaamoja. Yhtään neutraalia naamaa palautteissa ei annettu, ja pohdinkin jälkepäin, että olikohan kyseinen tunne lapsille vielä liian vaikea käsittää. Kysyin lapsilta myös sanallista palautetta kuvan näyttämisen yhteydessä. Lapset kertoivat hetkistä, joista tuokioilla pitivät, ja jotka olivat jääneet mieleen. Eniten mainittiin soittohetket, Miltä tuntuu nallesta? -laulu sekä nallen värittäminen. Erään lapsen mielestä parasta tuokiolla oli nauraminen.

5.2 Oppaan laatiminen

Toiminnallisessa opinnäytetyössä syntyy yleensä jonkinlainen tuotos, joka voi olla esimerkiksi opas, esite, artikkeli tai suunnitelma. Tuotos on usein tekstimuotoinen, ja sen kirjoittaminen vaatii kirjoittajalta tiettyjen tekstilajien hallintaa. Tuotoksen tekstilajia valittaessa tulee huomioida saavutettavuus ja kohderyhmän vaatimukset. Tekstin tulee olla ymmärrettävää ja selkeää, ja siinä on hyvä käyttää lyhyitä lauseita ja kappaleita. Tekstiä kannattaa jäsentää väliotsikoin ja luetteloin, mikä helpottaa luettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Tuotoksessa on tärkeää huomioida myös visuaalinen näkökulma, niin tekstin, kuin taustojen ja kuvien osalta. (Kostamo ym. 2022, 135, 137.)

Oppaan suunnittelu alkoi havainnoimalla ja haastattelemalla varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Suunnitteluvaiheessa pyrittiin keräämään tietoa siitä, millaisesta sisällöstä varhaiskasvatuksen työntekijät hyötyisivät parhaiten. Oppaan sisällöksi muotoutui yleinen teoritieto tunnekasvatuksen tärkeydestä sekä konkreettiset toimintatuokiopohjat ohjeineen. Oppaan tarkoituksena on tarjota varhaiskasvatuksen henkilöstölle mahdollisimman helposti hyödynnettävää materiaalia musiikillisen tunnekasvatuksen toteuttamiseen. Ajatuksena on, että kohderyhmällä olisi matala kynnys tarttua materiaaliin, vaikka musiikin käyttäminen ohjauksessa tuntuisi vaikealta.

Oppaan alussa on johdanto, jossa lukija johdatellaan aiheeseen. Johdannon jälkeen oppaassa pureudutaan tunnekasvatuksen tietoperustaan, jossa teemoina ovat tunteet ja tunnetaidot sekä musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa. Tietoperusta keskittyy kaksivuotiaiden lasten tunnekasvatukseen, mutta siitä hyötyvät muiden ikäistenkin lasten parissa työskentelevät kasvattajat. Tietoperustan jälkeen oppaassa on valmiit tunnemuskarituokioiden suunnitelmapohjat. Tuokioiden teemoina ovat ilo, suru, viha ja pelko. Tuokiopohjista on pyritty tekemään mahdollisimman selkeät ja ymmärrettävät, mutta kuitenkin yksityiskohtaiset. Tuokiosuunnitelmien jälkeen oppaassa on materiaalipankki, josta löytyvät kaikki suunnitelmissa olevat materiaalit, sekä lisäksi muita teemaan sopivia lauluesimerkkejä. Lisäksi oppaan lopusta löytyvät tunnenallejen kuvat ja värityskuvat tulostettavaksi.

Opas tehtiin helppokäyttöisellä ohjelmalla, joka koettiin sopivaksi tähän kyseiseen tarkoitukseen. Oppaan pystyy joko tulostamaan tai sitä voi käyttää sähköisessä muodossa. Esihenkilön on kätevää jakaa digitaalinen opas esimerkiksi sähköpostitse kaikille varhaiskasvatuksen työntekijöille. Ohjelma mahdollisti monipuolisuudellaan oppaalle mukaansatempaavan visuaalisen ilmeen. Varhaiskasvatukseen sopivan oppaan tyylin ajateltiin olevan kuvitettu, värikäs ja leikkisä, mutta kuitenkin selkeä ja helposti lähestyttävä.

5.3 Oppaan arviointi

Oppaasta tuli selkeä kokonaisuus. Tunnekasvatuksesta ja musiikkikasvatuksesta kertova teoriaosuus oli haastavaa tiivistää helposti luettavaan muotoon, sillä tärkeää asiaa oli niin paljon. Sain kuitenkin lisättyä oppaaseen kaiken oleellimmän tiedon. Tuokiopohjista tein mahdollisimman yksityiskohtaiset, mutta silti helposti ymmärrettävät. Pohjista näkee selkeästi, mitä tehdään ja mitä välineitä tarvitaan. Oppaan lopusta löytyvästä materiaalipankista käyttäjä löytää helposti tuokioilla käytettävät laulut ja äänitteet, sekä lisävinkkejä muista musiikilliseen tunnekasvatukseen liittyvistä materiaaleista. Opasta tehdessä sai todella käyttää luovuutta. Aluksi oli vaikeaa löytää sopiva tyyli, jolla opasta alkaa toteuttamaan. Useiden kokeilujen jälkeen löytyi vihdoin lopullinen versio.

Esittelin valmiin oppaan toimeksiantajalleni, ja pyysin siitä palautetta. Oppaan aiheen ajateltiin olevan ajankohtainen. Musiikki koettiin monipuolisena menetelmänä siinä, kuinka tunteita lasten kanssa voidaan varhaiskasvatuksen arjessa käsitellä ja käydä yhdessä aikuisen kanssa turvallisesti läpi - niin alle 3-vuotiaiden, kuin vanhempienkin lasten kanssa. Opas koettiin ihastuttavaksi, sen ulkoasu lempeäksi ja itse opas helppolukuiseksi, sekä helpoksi arjessa mukaan otattavaksi. Erityisen hyväksi oppaassa koettiin valmiit tuokiopohjat, sekä laulujen ja lorujen sanat. Niiden ajateltiin varmasti helpottavan kasvattajia, joille musiikki ei ole itsestään selvä asia menetelmänä tai työskentelytapana. Oppaan sanottiin olevan kaiken kaikkiaan mukava lisä arkeen kenelle tahansa varhaiskasvatuksen kasvattajalle omaan työhön.

6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset ohjasivat koko opinnäytetyöprosessia. Kun opinnäytetyösuunnitelma oli hyväksytty, laadittiin yhteistyösopimus toimeksiantajan kanssa. Sopimuksessa sovittiin aiheesta, aikataulusta, ohjauksesta, mahdollisista kustannuksista, tausta-aineistojen käyttöoikeudesta ja vastuista. Opinnäytetyössä ei tutkittu ihmisiä, mutta tietosuojasta ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä oli silti hyvä olla tietoinen. (Arene 2020, 6–7, 18.) Varhaiskasvatuksessa olevia lapsia osallistui opinnäytetyön toteutukseen, joten heidän vanhemmiltaan pyydettiin lupa lastensa osallistumiseen tuokioille. Lupakysely on liitteenä 2. Lupakyselylomakkeissa oli esillä lasten ja heidän vanhempiansa nimiä, joten ne säilytettiin asianmukaisesti salassa ja hävitettiin prosessin päätyttyä. Lappeenrannan kaupunki ei vaatinut virallista tutkimuslupaprosessia tämänkaltaisen toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamista varten, vaan esihenkilön myöntämä suullinen lupa riitti. Asiasta keskusteltiin esihenkilön kanssa, ja suullinen lupa opinnäytetyön toteuttamiseen saatiin.

Opinnäytetyössä käytetyt lähteet ovat luotettavia ja tietoa on haettu asianmukaisista, tutkittua tietoa tarjoavista tietokannoista. Kirjallisuuslähteinä on käytetty alan asiantuntijoiden laadukasta ja mahdollisimman tuoretta kirjallisuutta. Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se tarkistetaan plagiaatintunnistusjärjestelmässä ennen julkaisemista. Myös yhteistyökumppanilla oli oikeus tarkistaa opinnäytetyö ennen sen julkaisemista. Prosessin ajan noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluu asianmukainen tieteellinen kirjoittaminen ja oikeaoppiset viittauskäytännöt. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja tutkimuseetiikasta ohjasivat koko opinnäytetyöprosessia. (Arene 2020, 23-24; LAB-ammattikorkeakoulu 2022, 7, 9.)

7 Yhteenveto ja pohdinta

7.1 Arviointi ja johtopäätökset

Opinnäytetyöprosessi oli sopivan haastava ja aiheensa myötä erittäin mielenkiintoinen. Motivaatio pysyi yllä, vaikka suunniteltu aikataulu venyikin. Aikatauluhaasteita tuotti erityisesti opiskelun, kokopäivätyön sekä vapaa-ajan ja perhe-elämän yhdistäminen. Prosessi opetti kuitenkin asioiden priorisointia ja aikatauluttamista.

Tunnekasvatuksesta on olemassa runsaasti materiaalia – niin tutkimuksia, menetelmäkirjallisuutta kuin opetusmateriaaliakin. Materiaalin paljous oli toisaalta positiivista, mutta toisaalta oli haastavaa valita joukosta sopivimmat. Sen sijaan musiikkikasvatukseen liittyvää lähdemateriaalia ei ollut niin runsaasti. Oma musiikkipedagogitaustani kuitenkin helpotti lähteiden etsintää ja tuki työskentelyä muillakin tavoin.

Koen, että opinnäytetyöprosessi kehitti ammatillista osaamistani ja valmiuksiani toimia varhaiskasvatukseen suuntautuneena sosionomina. Sain runsaasti uutta tietoa erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten tunnekasvatuksesta, ja pystyn varmasti hyödyntämään oppimaani jatkossa. Musiikin käyttäminen on aina ollut itselleni luontevaa, mutta koen tärkeäksi tehtäväkseni lisätä tietoisuutta musiikin hyvinvointivaikutuksista niin varhaiskasvatuksessa kuin muillakin sosiaalialan toimialoissa.

7.2 Jatkokehittämissideat

Tunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa on tutkittu melko paljon, mikä on hieno asia. Myös musiikillisten menetelmien positiivisia vaikutuksia tunnekasvatukseen on tunnistettu, mutta kuinka yleistä musiikillinen tunnekasvatus on? Yksi jatkotutkimuksen aihe voisikin olla varhaisiän musiikkikasvatuksen hyödyntämisen yleisyys tunnekasvatuksessa. Lisäksi aihetta voisi laajentaa koskemaan kouluikäisiä lapsia ja nuoria. Musiikin laajat hyvinvointivaikutukset vaikuttavat läpi ihmisen elämänkaaren, joten musiikin yhteyttä tunteisiin voisi tutkia myös muiden ikäryhmien osalta. Vaikka pohja koko ihmisen myöhemmälle tunne-elämälle luodaankin jo varhaisimpina vuosina, ei koskaan ole liian myöhäistä opetella tunnistamaan ja käsittelemään tunteitaan. Musiikki on oiva työväline rikastuttamaan tunnekasvatusta - niin tunteiden tunnistamista, käsittelyä kuin ilmaisuakin.

Lähteet

Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. E-kirja. PS-kustannus.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 14.5.2023. Saatavissa https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. E-kirja. PS-kustannus.

Jääskinen, A. & Pelliccioni, S. 2018. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-kustannus.

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkka, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. E-kirja. Art House.

Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Keuruu: PS-kustannus.

LAB-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyön ohje (17.8.2022). Ammattikorkeakoulututkinto. Viitattu 5.5.2023. Saatavissa https://elab.lab.fi/sites/default/files/category-page/2022-08/LAB_opinn%C3%A4ytety%C3%B6_ohje_AMK_170822.pdf

Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. Keuruu: PS-kustannus.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. 2017. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Tallinna: Classicus.

Opetushallitus. 2020b. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. 3. Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. Viitattu 7.5.2023. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>

Opetushallitus. 2020a. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. 1. Tunteet – mitä ne ovat? Viitattu 7.5.2023. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/1-tunteet-mita-ne-ovat>

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 20.5.2023. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Paasolainen, T. 2015. Musiikki ja lapsen mielen hyvinvointi. Teoksessa Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. 2. painos. Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino.

Paasolainen, T. Musiikin monipuoliset mahdollisuudet lapsiryhmässä. Blogiteksti. Tutkittua varhaiskasvatuksesta –sivusto. Viitattu 20.10.2023. Saatavissa <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2021/10/22/musiikin-monipuoliset-mahdollisuudet-lapsiryhmissa/>

Pajulahti, R., Sainio, T. & Sajaniemi, N. 2020. Näin tuet lapsen itsesäätelyä. Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. E-kirja. PS-kustannus.

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2000. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Helsinki: Kirjapaja.

Ruokonen, I. 2007. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2007. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura.

Salonen, K. 2012. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 5.4.2023. Saatavissa <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sällinen, S. 2018. Tunteita kuunnellen, soittaen, liikkuen ja piirtäen. Musiikki kolmasluokkalaisten tunnetaitokasvatuksessa. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma sekä musiikkikasvatuksen maisteritutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 29.8.2023. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/58660/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201806203289.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Liite 1. Yhteistyösopimus

OPINNÄYTETYÖTÄ KOSKEVA YHTEISTYÖSOPIMUS

I Sopimusosapuolet

Yhteistyökumppani	
Yrityksen nimi	Lappeenrannan kaupunki, Kesämäen päiväkoti, Mäntylän toimipiste
Y-tunnus	0162193-3
Lähiosoite	Kaarnepolku 3
Postinumero ja toimipaikka	53650 Lappeenranta
Yhteyshenkilön nimi	Pirre Inkinen-Tapio
Puhelin	[REDACTED]
Sähköposti	pirre.inkinen-tapio@edu.lappeenranta.fi

(jäljempänä "Yhteistyökumppani")

Opinnäytetyön tekijä(t) ¹		Aktivoi Nimi ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi
Nimi	Anna-Stina Koponen	
Opiskelijatunnus	[REDACTED]	
Koulutusala	Sosiaali- ja terveysala	
Tutkinto	Sosionomi (AMK)	
Puhelin	[REDACTED]	
Sähköposti	anna-stina.koponen@student.lab.fi	

(jäljempänä "Opiskelija")

(jäljempänä kumpikin yksin myös "Osapuoli" tai molemmat yhdessä "Osapuolet")

II Sopimuksen tausta ja tarkoitus

Tällä sopimuksella (jäljempänä "Sopimus") Yhteistyökumppani ja Opiskelija sopivat Yhteistyökumppanin toimialaan liittyvän Opiskelijan opinnäytetyön tekemisestä. Opiskelija opiskelee LAB-ammattikorkeakoulussa ja opinnäytetyö on osa hänen ammattikorkeakouluopintojaan. LAB-ammattikorkeakoulu Oy tarjoaa tämän sopimusmallin, mutta ei ole Sopimuksen osapuoli.

Opinnäytetyön aihe ja opinnäytetyöprojektia koskevat tiedot on esitelty alla. Tämän Sopimuksen liitteenä voi olla tarkempi opinnäytetyöprojektia koskeva esittely.²

Opinnäytetyön aihe ja arvioitu kokonaiskesto	
Opinnäytetyön aihe ³	2-vuotiaiden lasten tunnetaitojen vahvistaminen musiikillisin keinoin (tunnemuskarituokiot Vanamomäen lapsille ja opas henkilöstölle)
Opinnäytetyöprojektin arvioitu kokonaiskesto	n. 3 kk

Opinnäytetyölle on nimetty ohjaaja(t), jonka yhteystiedot on ilmoitettu alla.

Opinnäytetyön ohjaaja(t) ⁴		Aktivoi Nimi ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi
Nimi	Outi Rantatulkkila	
Puhelin	[REDACTED]	
Sähköposti	outi.rantatulkkila@lab.fi	

(ilmoita kaikki ohjaajat)

¹ Ilmoita kaikki opinnäytetyön tekijät ja heidän yhteystietonsa. Käytä tarvittaessa erillistä liitettä.

² Mahdollista lisätä sopimuksen liitteeksi esimerkiksi tutkimussuunnitelma.

³ Lyhyt esittely opinnäytetyön aiheesta.

⁴ Ilmoita kaikki opinnäytetyön ohjaajat ja heidän yhteystietonsa.

III Työsuhde

Opiskelija on työsuhteessa Yhteistyökumppanin kanssa tehdessään opinnäytetyön.⁵

kyllä

ei

IV Kulujen korvaaminen

Opiskelijalle maksetaan opinnäytetyöhön liittyvät syntyneet kulut, kuten matkakustannukset.⁶

kyllä

ei

Muut kuluja koskevat tiedot:

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

V Opinnäytetyön julkisuus

Laadittava opinnäytetyö on julkinen. Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-portaalissa LAB-ammattikorkeakoulun ohjeistuksen mukaisesti.

VI Salassapito

Opiskelija sitoutuu olemaan ilmaisematta tietoonsa saamiaan Yhteistyökumppanin luottamukselliseksi tai salassa pidettäväksi ilmoitettuja tietoja.

Edellä mainitusta poiketen, Opiskelijan on oikeus ilmaista salassa pidettäviä Yhteistyökumppanin tietoja LAB-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjaajille, mikäli se on välttämätöntä opinnäytetyön tekemisen kannalta.⁷

Yhteistyökumppanin salassa pidettäväksi ilmoitettua aineistoa on mahdollista sisällyttää ainoastaan opinnäytetyön erilliseen liitteeseen. Salassa pidettäviä tietoja sisältävä liite ei ole julkinen asiakirja.

Lisäksi Opiskelija sitoutuu käyttämään Yhteistyökumppanilta saamaansa tietoa ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen liittyvään tarkoitukseen.

VII Oikeudet

Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat Opiskelijalle, ellei erillisellä sopimuksella ole toisin sovittu. Yhteistyökumppanilla on oikeus hyödyntää julkista opinnäytetyötä omassa toiminnassaan.

Opinnäytetyön laadinnan yhteydessä syntyneen teoskynnyksen ylittävän tulosaineiston oikeudet kuuluvat niille osapuolille, jotka ovat osallistuneet tulosaineiston syntyyn heidän työpanoksensa mukaisessa suhteessa, ellei toisin ole sovittu. Yhteistyökumppanin Opiskelijalle opinnäytetyön tekemistä varten luovuttaman tausta-aineiston oikeudet kuuluvat Yhteistyökumppanille, ellei toisin ole sovittu.⁸

⁵ Rastita oikea vaihtoehto.

⁶ Rastita oikea vaihtoehto ja mainitse korvattavat kululajit.

⁷ LAB-ammattikorkeakoulun henkilökunta on salassapitovelvollinen ammattikorkeakoululain (2014/932), julkisuuslain (1999/621) salassapitovelvoitteita koskevien säännöksiin, rikoslain (1889/39) 38 luvun 1 ja 2 §:ien, liikesalaisuuslain (2018/595) säännöksiin sekä työlainsäädännön nojalla.

⁸ Tässä Sopimuksessa *tekijänoikeudella* tarkoitetaan tekijänoikeuslaissa (1961/404) määriteltyä tekijän yksinoikeutta päättää teoksensa käytöstä. Jotta teos saisi tekijänoikeudellista suojaa, teoksen tulee ylittää *teoskynnys*, eli teoksen tulee olla tarpeeksi omaperäinen ja itsenäinen työ. Tarkka teoskynnyksen määrittäminen edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa. Tässä Sopimuksessa *tulosaineistolla* tarkoitetaan opinnäytetyöprosessin aikana aikaansaatuja tietoja, ideoita, menetelmiä, ratkaisumalleja tms. Tässä Sopimuksessa *tausta-aineistolla* tarkoitetaan opinnäytetyöprosessin ulkopuolella syntyneitä opinnäytetyöprosessissa tarpeellista tietoa, materiaalia tms.

VIII Yhteistyökumppanin vastuut	
Yhteyshenkilö ja tarvittavien tietojen luovuttaminen	Yhteistyökumppani nimeää yhteyshenkilön tämän Sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi. Yhteistyökumppani sitoutuu antamaan Opiskelijan käyttöön opinnäytetyön tekemiseen tarpeelliset tiedot sekä antamaan opinnäytetyön aihepiiriin kuuluvaa tarvittavaa asiantuntijaohjausta.
Tarkastusvelvollisuus	Yhteistyökumppanin vastuisiin kuuluu tarkastaa ennen opinnäytetyön julkaisemista, ettei opinnäytetyö sisällä Yhteistyökumppanin salassa pidettävää aineistoa. Opinnäytetyön tarkastaminen on suoritettava kohtuullisen, kuitenkin viimeistään neljäntoista (14) päivän kuluessa siitä, kun Opiskelija toimitti opinnäytetyön Yhteistyökumppanille. Mikäli Yhteistyökumppani ei kommentoi sille toimitettua opinnäytetyötä jäljempänä mainitun määräajan kuluessa, Opiskelijalla on oikeus julkaista opinnäytetyö. ⁹

IX Opiskelijan muut vastuut	
Toimintatavat	Opiskelija sitoutuu työskentelemään tavoitteellisesti Yhteistyökumppanin kanssa ja noudattaa opinnäytetyötä tehdessään hyvän tutkimuskäytännön periaatteita.
Ilmoitusvelvollisuus	Opiskelija on velvollinen ilmoittamaan Yhteistyökumppanille sekä LAB-ammattikorkeakoululle yhteyshenkilön ja opinnäytetyön ohjaajaa koskevista muutoksista.
Opinnäytetyön toimittaminen Yhteistyökumppanille	Opiskelijan velvollisuuksiin kuuluu toimittaa arvosteltavaksi jätettävä opinnäytetyö Yhteistyökumppanille ennen työn julkaisemista. Mikäli Yhteistyökumppani ilmoittaa tarkastusajan kuluessa opinnäytetyön sisältävän salassa pidettävää tietoa, Opiskelija on velvollinen muokkaamaan opinnäytetyötään siten, ettei julkaistava opinnäytetyö sisällä salassa pidettävää tietoa.

X Sopimusmuutokset
Tätä Sopimusta voidaan muuttaa ainoastaan kirjallisesti. Kirjallisen muutoksen tulee olla molempien Osapuolten allekirjoituksella hyväksymä.

XI Voimassaolo
Tämä Sopimus astuu voimaan molempien Osapuolten allekirjoituksella ja on voimassa, kunnes Opiskelijan opinnäytetyö on julkaistu Theseus-portaalissa tai Osapuolet yhteisesti toteavat Sopimuksen päättyneen.

XII Allekirjoitukset	
Opinnäytetyön tekijä(t) ja allekirjoitukset	Aktivoi Päivämäärä ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi
Päivämäärä	14.3.2023
Paikka	Lappeenranta
Allekirjoitus ja nimenselvitys	Anna-Stina Koponen
Yhteistyökumppanin allekirjoitus	
Päivämäärä	14.3.2023
Paikka	Lappeenranta
Allekirjoitus ja nimenselvitys	Pirre Inkinen-Tapio, päiväkodin apulaisjohtaja

Päivitetty 27.8.2020

⁹ Yhteistyökumppanin vastuista on mahdollista sopia tarkemmin erillisellä sopimusliitteellä.

Liite 2. Lupakysely vanhemmille

Hyvinvointiyksikkö

Lupakysely vanhemmille

Hei,

Opiskelen sosionomiksi LAB-ammattikorkeakoulussa ja suuntaudun opinnoissani varhaiskasvatukseen. Teen opinnäytetyötä aiheesta *2-vuotiaiden lasten tunnetaitojen vahvistaminen musiikillisin keinoin*. Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa 2-vuotiaiden lasten tunnetaitoja musiikillisten työtapojen avulla. Tarkoituksena on laatia varhaiskasvatuksen henkilöstölle musiikillisen tunnekasvatuksen opas. Tavoitteella pyritään paitsi tukemaan lasten tervettä kasvua ja kehitystä, myös rohkaamaan varhaiskasvatuksen henkilöstöä käyttämään musiikkia tunnekasvatustyönsä tukena.

Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena kehittämistyönä yhteistyössä Kesämäen päiväkodin Mäntylän toimipisteen kanssa. Menetelmänä käytetään tunnetaitotuokioita eli tunnemuskareita, joihin osallistuvat Vanamomäki-ryhmän lapset. Tuokioita on yhteensä 4, ja ne toteutetaan maaliskuussa 2023. Tunnemuskareiden pohjalta laaditaan musiikillisen tunnekasvatuksen opas.

Lapset osallistuvat tuokioille normaalien varhaiskasvatuspäiviensä aikana. Tunnemuskareihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Lapsista ei kerätä henkilökohtaisia tietoja, heitä ei kuvata, eikä he ole millään tavalla tunnistettavissa lopullisesta tuotoksesta tai opinnäytetyöraportista.

Tällä lomakkeella kysyn teiltä vanhemmilta lupaa lapsenne osallistumiseen tunnemuskareihin. Toivon saavani vastauksenne pe 3.3.2023 mennessä.

Ystävällisin terveisin,

Anna-Stina Koponen

Lapsen nimi

Lapsi saa osallistua tunnemuskareihin _____

Lapsi ei saa osallistua tunnemuskareihin _____

Paikka ja aika

Vanhemman allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3. Tunnemuskariopas

Tunnetaidot

Tunteet ovat kuin pilviä. Meillä ei ole sananvaltaa siihen, millaisia pilviä tuuli kuljettaa yläpuolellemme: poutaisia vai myrskyisiä, rankkasadetta syökseviä vai lempeän hattaraisia. Sen sijaan voimme vaikuttaa siihen, miten reagoimme näihin pilviin eli tunteisiin.
(Ahonen & Roos 2021, 203.)

- Tunnetaidot ovat osa itsestä huolehtimista ja arjen taitoja. Ne edistävät terveyttä, hyvinvointia ja kestävä elämäntapaa. Lapsia tulee ohjata havaitsemaan, tiedostamaan, nimeämään ja ilmaisemaan tunteitaan.
- Tunteiden avulla ihminen tekee havaintoja, valintoja ja päätöksiä, sekä kykenee motivoitumaan, toivomaan, unelmoimaan, luottamaan ja arvostamaan.
- Tunnetaidot auttavat selviytymään erilaisista haastavista tilanteista ja tunnetiloista. Tunnetaitoihin kuuluvat niin omien tunteiden havaitsemisen, tulkitsemisen ja säätelyn oppiminen, kuin kyky havaita ja tulkita toisten ihmisten tunteita.
- Lapsen tunnetaidot ja empatiakyky rakentuvat hiljalleen vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, ja tunteiden oppiminen on aina yksilöllistä. Tunteiden oppimiseen vaikuttavat kuitenkin temperamenttieroit sekä kasvatuksessa omaksutut tunnelmaisun tavat.

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnekasvatus

- Jokaisen lapsen pitäisi oppia tunnistamaan perustunteita, joita ovat esimerkiksi ilo, suru, viha ja pelko. Tunteiden oppiminen alkaa niiden nimeämisestä, jonka jälkeen opitaan, miltä mikäkin tunne tuntuu. Lasten kanssa voidaan tutkia erilaisia kasvojen ilmeitä ja matkia niitä.
- Aktiivinen tunnekeskustelu erilaisten tunnekokemusten yhteydessä on tärkeää. Lapsille tulee opettaa, että kaikki ihmiset kokevat tunteita, ja kaikkien tunteiden kanssa voi oppia elämään.
- Kaikki tunteet ovat yhtä arvokkaita ja sallittuja, mutta myönteiset tunteet, kuten ilo, tyytyväisyys ja innostuneisuus, vaikuttavat parhaiten hyvinvointiimme. Pedagoginen toiminta tulee suunnitella niin, että lapsen on mahdollista kokea myönteisiä tunteita, sillä ne ovat tärkeitä lapsen oppimisen, viihtyvyyden ja hyvinvoinnin kannalta. Tähän perustana on lämmin ja positiivinen ilmapiiri.
- Tunnetaitojen kehittymistä tukee turvallinen ja ennustettava toimintaympäristö, jossa olennaista on esimerkiksi kuvitettu päiväohjelma.
- Aikuisen malli ja ikätoverien kanssa toimiminen tukevat lasta tunteiden ilmaisemisessa. Yhdessä voidaan puhua tunteista ja jakaa niitä.
- Tunnetiloja voidaan jakaa esimerkiksi tunnekuviin, värien tai esineiden avulla. Jos tunteita on vaikeaa sanallistaa, niiden ilmaisussa voidaan käyttää myös erilaisia luovia, kehollisia ja liikkeellisiä menetelmiä. Tunteita voidaan maalata tai valkappa tanssia. Myös musiikki on hyvä keino tunteiden käsittelyyn ja ilmaisuun.
- Lapsi tarvitsee aikuisen tukea tunteidensa säätelyssä. Aikuisen tehtävä on kannatella lasta ja kanssasäädellä lapsen tunteita hyväksyvällä, ymmärtävällä ja ohjaavalla asenteella.
- Lapsen tulee saada kokea hyväksyntää ja huolenpitoa myös silloin, kun hän kokee negatiivisia tunteita. Säätelämätön tunne johtaa usein haastavaan käyttäytymiseen.

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Perustunteet

ILO

Ilon ja mielihyvän tunteet lisäävät hyvää oloa ja auttavat kulkemaan oikeaan suuntaan. Ilo poistaa stressiä ja negatiivisia kokemuksia. On tärkeää, että lapsia ohjataan jo varhaisvuosina kohti ilon ja mielihyvän kokemuksia. Lapsen kanssa yhdessä hassutellaan ja nauretaan, aina ei tarvita käskyjä ja kieltoja.

SURU

Surun avulla voidaan luopua ja päästää irti jostakin itselle tärkeästä. Se auttaa pysähtymään ja kutsuu kehoa olemisen tilaan. Surun tunnetta ei voi väistää, vaan se pitää kokea, jotta voi suunnata kohti uutta. Lasta voidaan auttaa surun käsittelyssä esimerkiksi leikin, sadun, musiikin tai satuhieronnan keinoin.

VIHA

Vihan kautta ihminen puolustaa itselleen tärkeitä asioita. Se antaa rohkeutta ja elämänvoimaa. Vihan voi purkaa rakentavasti. Lasta voidaan auttaa hyväksymällä tunne, olemalla myötätuntoinen ja säätelämällä tunnetta yhdessä lapsen kanssa. Vihan tunteen tullessa annetaan sen tulla ja mennä, ja vasta lapsen rauhoittuttua keskustellaan tapahtuneesta.

PELKO

Pelon tunne suojelee elämää ohjaamalla ihmistä turvaan, niin fyysisesti kuin henkisesti. Pelko on tärkeää kohdata, jotta voi elää vapaammin ja rohkeammin. Lasta ohjataan pelon tunteen kanssa lempeästi ja tunnetta vähättelemättä. Aikuisen tehtävä on tuoda turvaa olemalla läsnä. Pelkoa voi lievittää esimerkiksi lempeällä kosketuksella, sylillä ja rauhoittavilla loruilta tai lauluilla. Pelosta päästään usein yli pienin askelin, myötätuntoisten ja turvallisten kokemusten kautta.

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

- Musiikki on jokaisen lapsen perusoikeus. Jokainen lapsi ansaitsee kokea musiikkiin tuomaa iloa ja mielihyvää.
- Musiikkikasvatuksen tavoitteet ovat musiikilliseen ilmaisuun kasvattaminen, musiikillisen tietämyksen lisääminen ja musiikin avulla kasvattaminen.
- Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa pohjautuu lasten mielenkiinnon kohteisiin ja tarpeisiin. Leikinomaisuus tukee oppimista.
- Toimivaan oppimisympäristöön ja laadukkaisiin välineisiin tulee panostaa varhaiskasvatuksessa.
- Musiikkitoiminnan kautta lapsi oppii hahmottamaan musiikkia, äänen kestoa, sointiväriä, tasoa, voimaa ja rytmisyyttä. Samalla opitaan käsitteitä, kuten pieni-suuri ja matala-korkea.
- Musiikkihetkien lomassa lapsi oppii myös oman vuoron odottamista, toisten kuuntelemista, soitinten kaunistamista ja tavaroiden palauttamista takaisin omille paikoilleen.

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Musiikki työtapana

- Laula rohkeasti, sillä jokainen lauluääni on lapsen mielestä hyvä! Aikuisen ei tarvitse olla musiikin ammattilainen käyttääkseen musiikkia työssään. Tärkeämpää on läsnäolo ja vuorovaikutus.
- Musiikkikasvatuksessa käytetään monipuolisia työtapoja, joita ovat laulaminen, soittaminen, musiikkiliikunta, kuunteleminen, loruilminen sekä luova toiminta ja taideintegraatio.
- Eri työtapojen kautta lapset saavat kokemuksia perussykkeestä sekä sana- ja kehorytmiikasta.
- Lapsia ohjataan kuuntelemaan ja havainnoimaan elämyksellisesti ympäröivää äänimaailmaa.
- Lasten kanssa käytettävät laulut ja lorut voivat olla lyhyitä ja yksinkertaisia.
- Toistojen kautta lapsi saa kokea osallisuutta, yhdessäoloa, onnistumisia ja oppimisen iloa.
- Musiikkia on helppo käyttää tukemaan erilaisia arjen tilanteita, kuten pukemista tai nukahtamista. Pelkällä pienellä hyräilyllä saattaa olla suuri vaikutus toiminnon onnistumiseen!

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunteet ja musiikki

Musiikki on ikään kuin tunteiden kieli, joka voi virittää, avata ja ilmaista tunnekokemuksia, sekä tuoda lohtua.

(Jääskinen & Pelliccioni 2018, 196)

- Musiikin käytöllä on positiivisia vaikutuksia tunteiden ilmaisun oppimiseen.
- Lapselle laulaminen luo luottamusta ja turvaa.
- Yhteislaulut ja -soitot vahvistavat tunne- ja vuorovaikutustaitoja.
- Musiikki luo mielikuvia, joiden avulla lapsi pystyy käsittelemään tunteitaan.
- Musiikki synnyttää lapselle kauneuden, harmonian, rytmin, melodian, tyylin ja ilon aistimuksia ja tunnekokemuksia. Musiikin kautta on mahdollista käsitellä myös jännityksen, ahdistuksen ja pelon tunteita.
- Musiikki toimii tunteiden laukaisijana, ja se voi vapauttaa lapsen tekemään asioita, joita hän ei muuten uskaltaisi tehdä.
- Musiikin herättämiä tunteita voidaan ilmaista niin kuvallisesti, kehollisesti kuin sanallisestikin.
- Erilaiset esiintymiset esimerkiksi juhlissa tai muissa tapahtumissa tarjoavat lapselle oppimista harjoittelamisen merkityksestä sekä tuovat onnistumisen iloa.
- Musiikkikasvatukseen kuuluu myös eettisyys ja monikulttuurisuus. Erilaisiin kulttuureihin tutustumisen kautta opitaan hyväksymistä, arvostamista ja oikeudenmukaisuutta, mikä tukee lapsen tunne-elämän tasapainoista kehitystä.

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnemuskari: ILO

Työtapa	Toiminto	Välineet ja materiaalit
1) Alkulaulu	Laulu: "Hei hei" → Lauletaan jokaiselle lapselle vuorotellen. Hän, kenelle lauletaan, saa valita, mihin kehonosaan taputetaan rytmia laulun aikana.	- Istuinalustat - Säestykseen esim. ukulele tai kantele
2) Motivointi	Laulu: "Tunnesalkku" → Nalle tervehtii lapsia. Nallella on mukanaan salkku, jonka yksi lapsista saa avata. Sisältä löytyy iloisen tunnenallen kasvokuva. Keskustellaan tunteesta ja matkitaan ilmettä.	- Nalle-pehmolelu - Salkku - Iloinen tunnenalle -kuva - Tabletti tmv.
3) Laulaminen	Laulu: "Miltä tuntuu nallesta?" → Katsotaan ja kuunnellaan laulu tabletista. Lauletaan ja viitotaan mukana. Lopuksi lauletaan iloisen nallen säkeistö ilman videota.	- Kielinappu: Miltä tuntuu nallesta? (YouTube) - Säestykseen esim. ukulele tai kantele
4) Musiikkiliikunta	Laulu: "Ilo meillä irti on" → Lapset saavat keksiä erilaisia liikkumistapoja (hypitään, juostaan, kontataan, pyöritään, tanssitaan jne.)	- Marakassit
5) Soittaminen	Laulu: "Soitan...STOP!" → Soitetaan marakasseilla, lopussa soitin piiloon	- Musiikkina Vivaldi: Vuodenajat/Kevät - Iloinen tunnenalle -värityskuvat - Vesivärit
6) Musiikkimaalaus	Iloista instrumentaalia musiikkia äänitteeltä → Kuunnellaan hetki silmät kiinni → Maalataan iloisen tunnenallen kuva musiikki taustalla soiden	- Tunnenallet (iloinen, surullinen, vihainen, pelokas) seinällä
7) Satuhieronta	Loru: "Tunneloru" → Lorutellaan ja leikitään loru ensin yhdessä, katsellaan seinällä olevia tunnenalleja → Sitten ohjaaja tekee hieronnan jokaiselle lapselle vuorotellen	- Kuva leijasta
8) Loppulaulu	Laulu: "Loppuleija" → Laulaen ja leikkien	- Hymynaama, neutraali naama ja surunaama kuvina
9) Palaute	Kerätään lapsilta palaute tuokiosta → Vuorotellen näytetään kuvista	

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnemuskari: SURU

Työtapa	Toiminto	Välineet ja materiaalit
1) Alkulaulu	Laulu: "Hei hei" → Lauletaan jokaiselle lapselle vuorotellen. Hän, kenelle lauletaan, saa valita, mihin kehonosaan taputetaan rytmia laulun aikana.	- Istuinalustat - Säestykseen esim. ukulele tai kantele
2) Motivointi	Laulu: "Tunnesalkku" → Nalle tervehtii lapsia. Nallella on mukanaan salkku, jonka yksi lapsista saa avata. Sisältä löytyy surullisen tunnenallen kasvokuva. Keskustellaan tunteesta ja matkitaan ilmettä.	- Nalle-pehmolelu - Salkku - Surullinen tunnenalle -kuva - Tabletti tmv.
3) Laulaminen	Laulu: "Miltä tuntuu nallesta?" → Katsotaan ja kuunnellaan laulu tabletista. Lauletaan ja viitotaan mukana. Lopuksi lauletaan surullisen nallen säkeistö ilman videota.	- Kielinappu: Miltä tuntuu nallesta? (YouTube)
4) Musiikkiliikunta	Duuri-molli –musiikkia äänitteeltä → A-osat: Keinutaan hiljalleen huivi pienessä mytyssä käsien sisällä B-osat: huivi auki, tanssitaan	- Musiikkina Olin liikunta- ja kuunteluaänite 2: Duuri-molli - Huiveja - Rytmimunat
5) Soittaminen	Duuri-molli –musiikkia äänitteeltä → A-osat: Keinutellaan hiljaa rytmimunia käsien sisällä, B-osat: soitto	- Musiikkina Järnefelt: Berceuse (kehtolaulu) - Surullinen tunnenalle -värityskuvat - Vesivärit
6) Musiikkimaalaus	Surullista instrumentaalia musiikkia äänitteeltä → Kuunnellaan hetki silmät kiinni → Maalataan surullisen tunnenallen kuva musiikki taustalla soiden	- Tunnenallet (iloinen, surullinen, vihainen, pelokas) seinällä
7) Satuhieronta	Loru: "Tunneloru" → Lorutellaan ja leikitään loru ensin yhdessä, katsellaan seinällä olevia tunnenalleja → Sitten ohjaaja tekee hieronnan jokaiselle lapselle vuorotellen	- Kuva leijasta
8) Loppulaulu	Laulu: "Loppuleija" → Laulaen ja leikkien	- Hymynaama, neutraali naama ja surunaama kuvina
9) Palaute	Kerätään lapsilta palaute tuokiosta → Vuorotellen näytetään kuvista	

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnemuskari: VIHA

Työtapa	Toiminto	Välineet ja materiaalit
1) Alkulaulu	Laulu: "Hei hei" → Lauletaan jokaiselle lapselle vuorotellen. Hän, kenelle lauletaan, saa valita, mihin kehonosaan taputetaan rytmisiä laulun aikana.	- Istuinalustat - Säestykseen esim. ukulele tai kantele
2) Motivointi	Laulu: "Tunnesalkku" → Nalle tervehtii lapsia. Nallella on mukanaan salkku, jonka yksi lapsista saa avata. Sisältä löytyy vihaisen tunnenallen kasvokuva. Keskustellaan tunteesta ja matkitaan ilmettä.	- Nalle-pehmolelu - Salkku - Vihainen tunnenalle -kuva
3) Laulaminen	Laulu: "Miltä tuntuu nallesta?" → Katsotaan ja kuunnellaan laulu tabletista. Lauletaan ja viitotaan mukana. Lopuksi lauletaan vihaisen nallen säkeistö ilman videota.	- Tabletti tmv. - Kielinappu: Miltä tuntuu nallesta? (YouTube)
4) Musiikkiliikunta	Laulu: "Kiukun kesytys" → Erilaiset liikuntatavat laulun sanojen mukaan	- Musiikkina Kielinappu: Kiukun kesytys
5) Soittaminen	Laulu: "Iloinen ja vihainen" → A-osa: Rummutetaan rumpuja, B-osa: Silittelään rummun kalvoa	- Rummut
6) Musiikkimaalaus	Vihaista instrumentaalia musiikkia äänitteeltä → Kuunnellaan hetki silmät kiinni → Maalataan vihaisen tunnenallen kuva musiikki taustalla soiden	- Musiikkina Igor Stravinsky: The rite of spring, Dance of the Earth - Vihainen tunnenalle -väritytkuvat - Vesivärit
7) Satuhieronta	Loru: "Tunneloru" → Lorutellaan ja leikitään loru ensin yhdessä, katsellaan seinällä olevia tunnenalleja → Sitten ohjaaja tekee hieronnan jokaiselle lapselle vuorotellen	- Tunnenallet (iloinen, surullinen, vihainen, pelokas) seinällä
8) Loppulaulu	Laulu: "Loppuleija" → Laulaen ja leikkien	- Kuva leijasta
9) Palaute	Kerätään lapsilta palaute tuokiosta → Vuorotellen näytetään kuvista	- Hymynaama, neutraali naama ja surunaama kuvina

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnemuskari: PELKO

Työtapa	Toiminto	Välineet ja materiaalit
1) Alkulaulu	Laulu: "Hei hei" → Lauletaan jokaiselle lapselle vuorotellen. Hän, kenelle lauletaan, saa valita, mihin kehonosaan taputetaan rytmisiä laulun aikana.	- Istuinalustat - Säestykseen esim. ukulele tai kantele
2) Motivointi	Laulu: "Tunnesalkku" → Nalle tervehtii lapsia. Nallella on mukanaan salkku, jonka yksi lapsista saa avata. Sisältä löytyy pelokkaan tunnenallen kasvokuva. Keskustellaan tunteesta ja matkitaan ilmettä.	- Nalle-pehmolelu - Salkku - Pelokas tunnenalle -kuva
3) Laulaminen	Laulu: "Miltä tuntuu nallesta?" → Katsotaan ja kuunnellaan laulu tabletista. Lauletaan ja viitotaan mukana. Lopuksi lauletaan pelokkaan nallen säkeistö ilman videota.	- Tabletti tmv. - Kielinappu: Miltä tuntuu nallesta? (YouTube)
4) Musiikkiliikunta	Laulu: "Piilosilla" → A-osat: piilossa, B-osat: tanssien yhdessä	- Äänentoistolaite, musiikkina Piilometsän säveliä: Piilosilla
5) Soittaminen	Laulu: "Piilosilla" → A-osat: rytmikapulat piilossa esim. kainaloissa tai selän takana, B-osat: soittaen	- Rytmikapulat
6) Musiikkimaalaus	Pelottavaa instrumentaalia musiikkia äänitteeltä → Kuunnellaan hetki silmät kiinni → Maalataan pelokkaan tunnenallen kuva musiikki taustalla soiden	- Musiikkina Beethoven: Kuutamonaatti - Pelokas tunnenalle -väritytkuvat - Vesivärit
7) Satuhieronta	Loru: "Tunneloru" → Lorutellaan ja leikitään loru ensin yhdessä, katsellaan seinällä olevia tunnenalleja → Sitten ohjaaja tekee hieronnan jokaiselle lapselle vuorotellen	- Tunnenallet (iloinen, surullinen, vihainen, pelokas) seinällä
8) Loppulaulu	Laulu: "Loppuleija" → Laulaen ja leikkien	- Kuva leijasta
9) Palaute	Kerätään lapsilta palaute tuokiosta → Vuorotellen näytetään kuvista	- Hymynaama, neutraali naama ja surunaama kuvina

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tuokioiden laulut ja lorut 1/3

Alkulaulu

Hei hei *nimi*, hei hei *nimi*,
Ai ai ai ai ai, kiva kun olet täällä.

Tunnesalkku

Kuka saa, kuka saa
tunnesalkun avata?
Tillin tallin tömpsis!

Nimi saa, *nimi* saa
tunnesalkun avata.
Tillin tallin tömpsis!

Miltä tuntuu nallesta? (Kielinuppu)

1. Miltä tuntuu minusta?
Miltä tuntuu sinusta?
Miltä tuntuu nallesta?
Miltä tuntuu nyt?
Iloinen, iloinen, iloinen on nalle.
2. Surullinen
3. Utelias
4. Vihainen
5. Pelloissaan
6. Tyytyväinen
7. Väsynyt

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tuokioiden laulut ja lorut 2/3

STOP

Soitan, soitan, soitan, soitan,
soitan, soitan, STOP!

Hiljaa, voimakkaasti, hitaasti, nopeasti

Tunneloru (A. Koponen)

Kun olen iloinen, niin silloin naurattaa.
(Kutitellaan)

Kun olen surullinen, niin silloin harmittaa.
(Silitellään)

Kun olen vihainen, niin silloin suututtaa.
(Taputellaan)

Kun minua pelottaa, niin silloin hiivin
vaan. (Hiivittää etusormilla)

Leikkiliikkeet voidaan tehdä eri kehonosiin, kuten selkään, jalkapohjiin, kämmenelle tai vaikka koko kehon alueelle. Lapsi voi maata rennosti patjalla tai lattialla aikuisen tehdessä leikkiliikkeet. Lapsi voi myös itse tehdä leikkiliikkeet joko itselleen, kaverille tai aikuiselle.

Ilo meillä irti on

Ilo meillä irti on, on, on,
Nalle kun pomppii pom, pom, pom.
Yli koko permannon!

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tuokioiden laulut ja lorut 3/3

Iloinen ja vihainen

(S. Perkiö, E. Nuotio)

1. Kun oikein suututtaa ja oikein
harmittaa, ei voi kuin mur-mur-mur-
mur-murjottaa!
Kun olen vihainen, kasvoistani näkee sen.
2. Minut iloiseksi saa
varpaasta kun kutittaa.
Minut iloiseksi saa monta pientä asiaa.
Kun olen iloinen, kasvoistani näkee sen.

Loppuleija

(S. Perkiö, H. Huovi)

Lämpöiselle kämmenelle
tänään laulun sain,
Lämpöiselle kämmenelle
tänään leikin sain.
Loppuleija lentää
hyvän tuulen alla,
Leijaan kiinni naururulla,
muistan tänne tulla.

Kiukun kesytys

(Kielinuppu)

1. Joskus harmittaa, joskus suututtaa,
Joskus tulee riitaa.
Ilme synkkenee, sydän pamppailee,
Kädet menevät nyrkkiin.
Silloin voi vaikka pommia,
pommia kiukun pois.
Pomp pomp...
2. Joskus harmittaa...
Silloin voi vaikka tömistää...
Tömps tömps...
3. Joskus harmittaa...
Silloin voi vaikka laskea,
laskea kymmeneen...
1 2 3 4...
4. Joskus harmittaa...
Silloin hengitän syvään ja
puhallan kiukun pois...
Sisään ja ulos...

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tuokioilla käytetyt äänitteet

- Kielinuppu: Miltä tuntuu nallesta? (YouTube, Spotify, CD)
- Nallen laulut: Iloinen ja vihainen (YouTube, Spotify, CD)
- Piilometsän säveliä: Piilosilla (CD)
- Olin liikunta- ja kuunteluäänite 2 : Duuri-molli (CD)
- Kielinuppu: Kiukun kesytys (YouTube, Spotify, CD)
- Antonio Vivaldi: Vuodenajat/Kevät (YouTube, Spotify, löytyy myös useilta cd-levyiltä)
- Armas Järnefelt: Berceuse (Kehtolaulu) (YouTube, Spotify, löytyy myös useilta cd-levyiltä)
- Igor Stravinsky: Le sacre du printemps: The rite of spring: Part one: Adoration on the earth: Dane of the Earth (YouTube, Spotify, löytyy myös useilta cd-levyiltä)
- Ludvig Van Beethoven: Kuutamonaatti (YouTube, Spotify, löytyy myös useilta cd-levyiltä)

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnekortti: Iloinen nalle

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnekortti: Surullinen nalle

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnekortti: Vihainen nalle

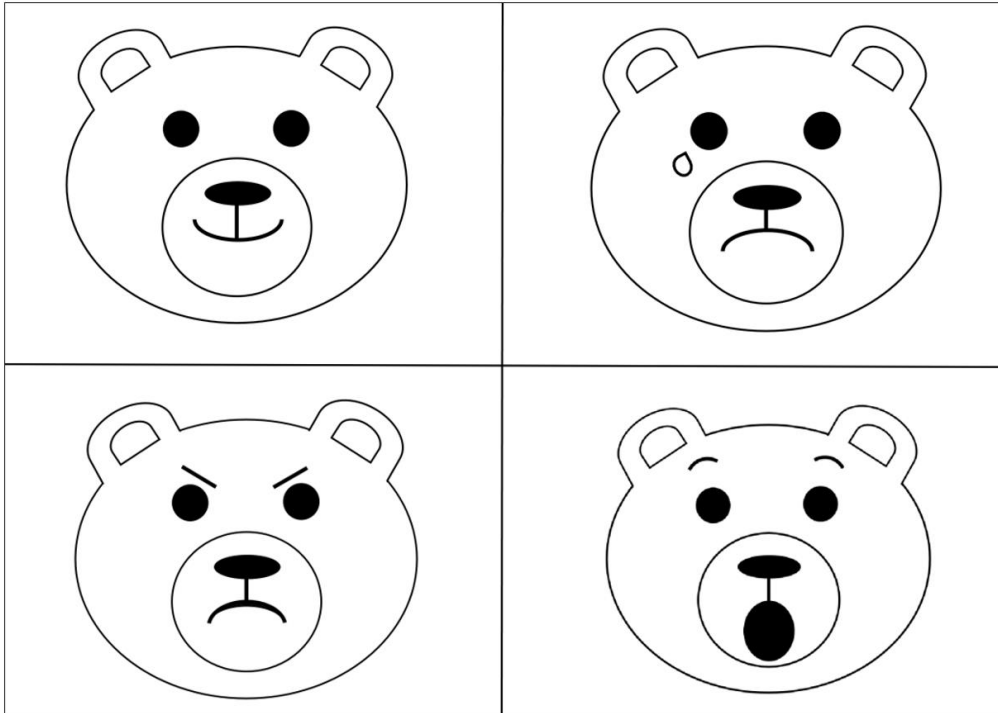
This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Tunnekortti: Pelokas nalle

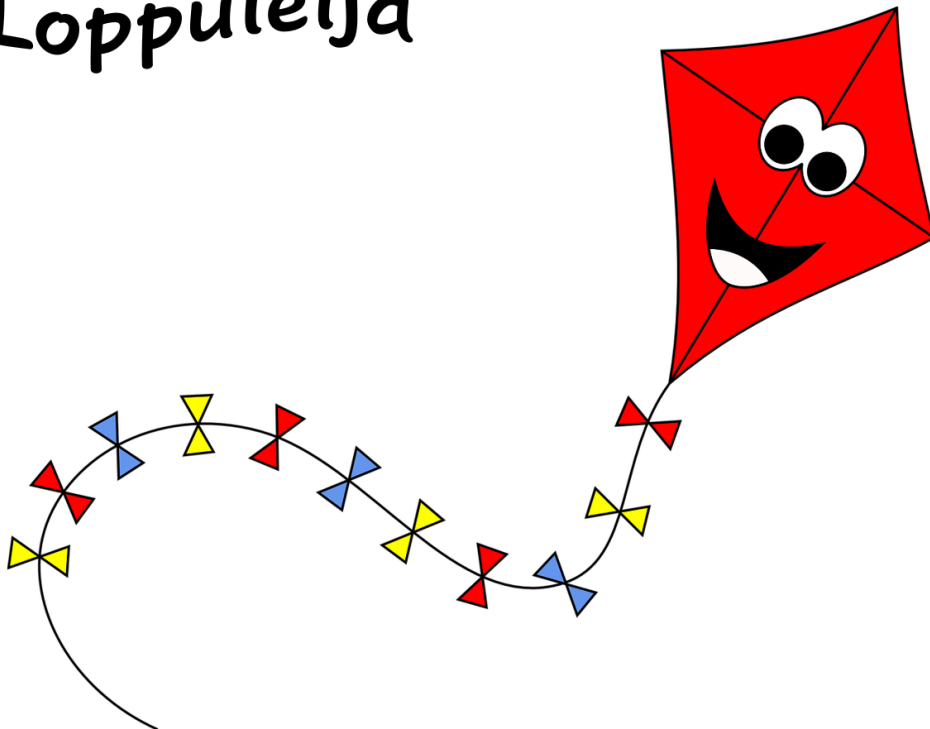
This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Värityskuva: tunnenallet

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

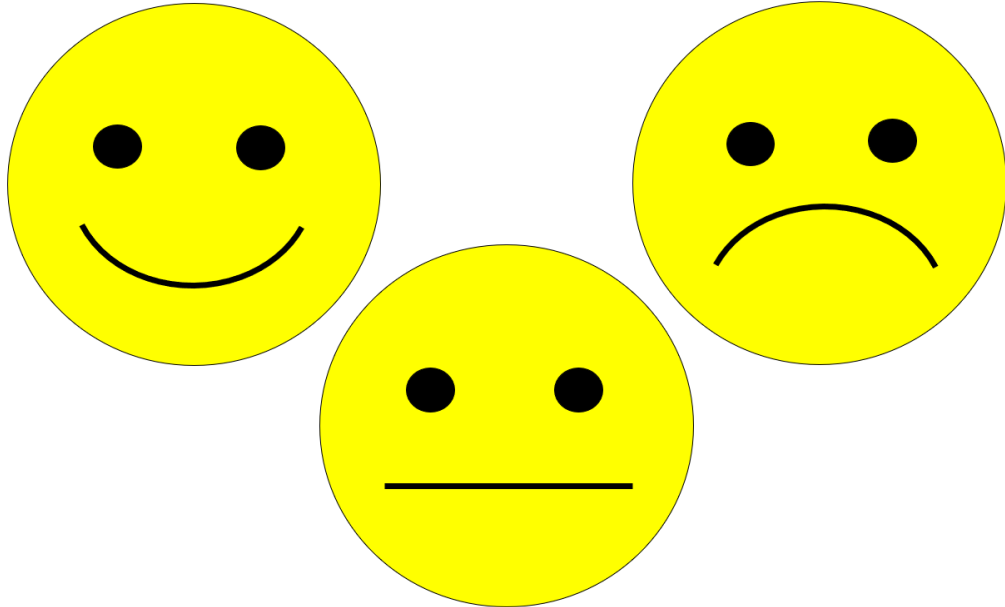
Loppuleija

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Kuva: www.pixabay.com

Palaute-emojit

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Lisää lauluja musiikilliseen tunnekasvatukseen

- Tuuli Paasolainen: Tunnelaulu
- Nallen laulut: Ei!, Ilmeillään
- Mikko Alatalo: Känkkäränkkä
- Hertan maailma: Mua suututtaa
- Liikkuva laulureppu: Joskus tuntuu siltä
- Viitottu rakkaus: Tunnelaulu (Jos sul lysti on)
- Unikissa Viivi: Tunnelaulu
- Muumiperheen lauluretki: Pieni iloinen tie, Myy pippurinuttura, Myttyrä-Mörkö, Nipsun rohkeuslaulu
- Musiikkimatkan räminäpurkki – Musiikillisia tunne- ja kaveritaitoharjoituksia

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Lähteet

- Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. E-kirja. PS-kustannus.
- Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. E-kirja. PS-kustannus.
- Jääskinen, A. & Pelliccioni, S. 2018. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. Keuruu: PS-kustannus.
- Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. 2017. Musiikki varhaiskasvatuksessa - käsikirja. Tallinna: Classicus.
- Opetushallitus. 2020a. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. 1. Tunteet – mitä ne ovat? Viitattu 15.10.2023. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/1-tunteet-mita-he-ovat>
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 1.9.2023. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Paasolainen, T. 2015. Musiikki ja lapsen mielen hyvinvointi. Teoksessa Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. 2. painos. Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino.
- Ruokonen, I. 2007. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2007. Elämysten alkupuolilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura.
- Suomen Mielenterveys ry. 2021. Tunteet suuntaavat ajatuksia ja toimintaa. Viitattu 30.9.2023. Saatavissa <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/tunteet-ja-tunnetaidot/tunteet-suuntaavat-ajatuksia-ja-toimintaa/>
- Kuvat: Koponen, A. (tunnenallet s. 17-21 ja palaute-emojit s. 23) Pixabay (leija s. 22), PowerPoint-kuvapankki

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0